PETERDI ANDOR

ÜZENET

PETERDI ANDOR * ÜZENET

PETERDI ANDOR

ÜZENET

Válogatott versek

1905–1955

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ

1957

© *Peterdi Andor, 1957*

Felelõs kiadó a Szépirodalmi Konyvkiado igazgatója
Felelõs szerkeszto Szabo Ferenc. Muszaki vezetõ Janser Istvan
A cimlap Szekeres István müve
Ez a konyv MNOSZ 5601–54 es 5602–50 A szabvanyok szerint keszult
A konyv terjedelme 10 (A5) iv Megjelent 1500 peldanyban
57-2118 Nyomdaipari Tanulointezet Felelos vezetõ Tarjanyi Gyorgy

E könyvet feleségemnek,
Várnai Zseninek ajánlom,
akivel együtt jártam meg
az élet nehéz útját.

NÉHÁNY SZÓ MAGAMRÓL

Úgy éreztem, hogy e válogatott versgyűjtemény elé bevezetést kell írnom, hogy közelebb kerülhessek a mai nemzedékhez, amely bizony nem sokat tud költői létezésemről. Ezért néhány vonással megrajzolom írói önarcképemet és azt az irodalmi légkört, amelyből kinőttem. Tudják meg, ki vagyok, honnan jöttem s mit hoztam tarsolyomban, amit némi értéknek tartottak a tegnapi irodalom becsülői. Lehet, hogy tévedtek, lehet, hogy túlbecsültek, az is lehet, hogy nagyon is aláértékeltek s több nemes ércfedezete van költészetemnek, mint amennyit esztétikai mérlegük mutatott.

E század elején a polgári újságokban, az irodalom rovatvezetői versben leginkább színességet, zenét és a rimek tiszta összecsengését keresték. Szerintük csak az volt a közlésre alkalmas vers. Eredetibb költői megnyilatkozását, vagy a meglevő rend elleni lázadást nem tűrték, s az ilyenfajta irodalom nehezen kapott közlési lehetőséget. Persze tudni kell, hogy az újságok legtöbbje a Stefánia út, Andrássy út s a korzó előkelősége számára íródott. A bankigazgatók, az iparbárók pausálékkal támogatták e lapokat, természetesen nem azért, hogy a dolgozó proletárok sok-sok gondjával, bajával megzavarják a burzsoá társadalom nyugalmát.

Ezt a maradi és szűklátókörű irodalmi szemléletet a Vészi József által szerkesztett „Budapesti Napló" törte meg, amikor megnyitotta hasábjait Ady Endre új verseinek, amelyek akkor még Párizsból keltezetten jelentek meg, később pedig a „Nyugat" megindulása jelentett forradalmi változást, mert az új és merészebb írói törekvések ott kaptak levegőt. Igaz, korántsem olyan széles publicitással, mint az „Új Idők" könnyű fajsúlyú irodalma.

Ugyanakkor a „Független Magyarország" című napilap maga köré verbuvált néhány újonnan jelentkező olyan költőt, akik merészebb hangjuk miatt nem jutottak szóhoz a régebbi szépirodalmi lapokban. Ott jelentek meg Dutka Ákos, Juhász Gyula, Somlyó Zoltán versei s ugyancsak ott jelentek meg az én verseim is. Mégis leginkább a Népszavánál helyezhettem el verseimet.

Nem tartom érdektelennek megemlíteni, hogy 1905-ben, amikor az orosz munkásság a szocialista forradalom első jeleként a cári palota elé vonult és munkásvér szentelte meg az elnyomott orosz nép e történelmi megmozdulását, az első figyelmeztető vers tőlem hangzott el itt a reakció felé, „Ott Északon" címmel, amelyet itt közlök:

Látjátok-e a ködös végtelent,
s a lenyugvó nap tüzes sugarát?
Halljátok-e a forradalmi zajt
s a rabszolgák haragvó kórusát?
Halljátok-e a zokogást, a jajt,
amely áttör mindeń határokon,
s fülünkbe zúgja s nagy tettekre hív:
Forradalom!

Ott Északon a ködök bús honán,
tisztulni kezd a szürke láthatár,
vérpirosan bukott le ott a nap,
ám biztatón kél új hajnalsugár,
a fénye tiszta s makulátlanul
ragyog ott fent az égboltozaton,
s proletárvértől piroslott a hó
ott Északon!...

Ott Északon jött el a Messiás,
ott, hol a zsarnok pusztítása dúlt,
ott Északon megingott már a föld,
a rög megindult, s fönt az ég kigyúlt,
a nép szétzúzta sötét börtönét,
és diadaltort ül most a gazon...
Látjátok-e, új, szebb világ dereng
ott Északon!...

Tisztában vagyok azzal, hogy e vers inkább csak dokumentumnak számít s ez csupán egy ujjongó felkiáltásom, amit akkor az aktualitás hevében papírra vetettem. Mégis több, mint félévszázados magatartásom és számos bátor hangú verskötetem révén, a magyar forradalmak magvetői között talán egy szerény hely engem is megillet, s e századeleji szocialista úttörők névsorából az én nevemet sem lehet elhallgatni.

Az utánam következő költőnemzedék nem egy tagja tett róla vallomást, hogy első bátor megnyilatkozásukhoz akkori verseim is adtak indító lendületet. Megtisztelő érzéssel említhetem itt: Fodor József, Jankovich Ferenc, Keszthelyi Zoltán költőtársaimat, akik jóval föllépésük előtt forgatták verseskönyveimet és élénken emlékeznek termékenyítő hatásukra. Nem hagyhatom említés nélkül Urbán Ernő nevét sem, aki egy alkalommal elmondta nekem, hogy az 1919-es forradalmat követő fehér terror

idején, édesapjának a padláson rejtegetett szocialista tartalmú könyvei között ott találta az én forradalmi verseimet is, amelyek akkoriban a Kommunista Párt kiadásában jelentek meg.

Nem hagyhatom említés nélkül azt sem, hogy a századforduló egyik legnépszerűbb költőjéhez, Ábrányi Emilhez is eljutott egy kis könyvem a tizes években, amelyről igen jó véleménye volt, s első találkozásunk alkalmával ezt nem is hallgatta el előttem. Később egyik ajánlóm lett a Petőfi Társasági tagságomhoz.

És most egyik legdrágább emlékemet elevenítem fel, amely Ady Endre személyéhez fűződik. Az ő rokonszenvét és baráti vonzalmát is verseimnek köszönhetem. Sok éjszakát töltöttem Ady és nagyváradi barátja, Szűcs Dezső társaságában, erről e kötetben található „Ady emlék" című versem is tanúskodik. Halála idején is verset írtam róla, sajnos ezt a versemet, amely egy „Ady koszorú" című antológiában jelent meg, e kötet anyagának gyors összeválogatása miatt nem kutathattam fel.

Az „Ady emlék" című versem megírására egy Adyval töltött őszi éjszaka impressziója adott indítást, s úgy érzem, irodalomtörténeti szempontból is helyénvaló, hogy az utókor számára ezt lerögzítem.

Az 1900-as évek elején, az akkori „New-York" kávéházzal szemben létezett a Meteor-szálló, amelynek kávéházi helyisége is volt. Ady akkor átmenetileg a Meteorban lakott s gyakran tartózkodott a kávéházban, ha nem volt kedve az Andrássy úton lévő „Három Holló" című vendéglőbe elmenni, ahol leggyakrabban Reinitz Béla, Révész Béla, Bányai Elemér (Zuboly) és Szűcs Dezső

várták. Azon az estén is betévedtem a Meteor kávéházba s ott láttam Adyt, amint férfias fejét a könyökére támasztott kezén pihentette s ahogy meglátott, asztalához invitált, mondván:

– Ülj le Peterdi, jó, hogy jöttél, elő tudnád keríteni Szűcsöt?

Mire én:

– Megnézem, talán ott van a New-York-ban.

Nem telt bele tíz perc sem, már hoztam Szűcs Dezsőt.

Ady arca felderült, s így szólt:

– Átjöttök velem Budára? A Tabánban van egy eldugott kis kocsma, nagyszerű borai vannak.

– Ha úgy akarod, máris mehetünk – felelte Szűcs.

Ady az újságos fiút egy konflisért menesztette, fizetett s mi le sem ülve indultunk az ajtó felé. Ady utánunk s csakhamar mind a hárman átdöcögtünk a konflison Budára.

– Nagyon rossz napjaim vannak most, fiúk – panaszkodik Ady. – Nem tudok aludni, nem tudok írni, s ami a leggyötrőbb, nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy korán itthagyom ezt a világot.

Mi vigasztaltuk, hogy ez csak pillanatnyi indiszpozíció, el fog múlni s majd újra rendbejön.

Fejét oldalra hajtotta s úgy tett, mintha szunyókálni akarna.

Mi is hallgattunk s az estben csak a konflis nyekergése verte fel a csendet. Nyolc óra felé járt az idő s, ahogy közeledtünk Buda felé, a hegyek felől friss szél fujdogált felénk, ez már az ősz lehelete volt. Csakhamar ott voltunk

a tabáni kis kocsmában, ahol egy belső szoba sarkában foglaltunk le egy asztalt. Ady csaknem megelőzve a pincért, barátilag üdvözölte:

– Miska, a legjobbat! – szólt a felszolgáló felé és étlapot kért.

Miska hozta a bort, majd a megrendelt ételeket számunkra. Csendben ettünk és ittunk, Ady sűrűn töltögetett, s biztatott bennünket is, hogy igyunk.

Persze én nem birtam velük lépést tartani, csak mímeltem az ivást.

Így ment ez a késő éjszakába, Ady egyre beszédesebb lett, de nem volt benne köszönet. Komor hangulata csak fokozódott:

– Minden hiába fiuk – mondotta, s arca fájdalmas kifejezést öltött –, meg kell halni. És különben is, ami közeledik és jön felénk, az úgyis csak romlás, pusztulás. Jön a háború, jönnek forradalmak, ki tudja mindezeket átélni? – Ilyen hangulatban telt el a kocsma zárásáig az időnk.

Onnan egy Andrássy úti kávéházba a „Français Kávéház"-ba vitettük magunkat. Ott már konyakoztunk s minthogy Ady ismert vendég volt, a cigányprímás üdvözölte őt s csakhamar eljátszotta egy-egy kedvenc nótáját, lehalkítva, a fülébe hegedült s a banda áhitatosan kísérte a primást.

Akkoriban nem voltak zárórák, s abból tudtuk meg, hogy hajnalfelé jár az idő, amikor a takarító asszonyok sürgölődni kezdtek a maradék vendégek körül. Itt is megkezdődött ez a kiábrándító mozgás.

Most már én, a legjózanabb, gyámkodtam Ady pénz-

tárcája fölött, fizettem, Adyt karon fogtuk, s elindultunk vele a lakása felé, de alig mentünk néhány lépést, Ady kitépte magát közülünk, s leült a járda szélére. Mi melléje kuporodtunk s kérleltük, hogy álljon föl. Kis idő múlva mégis elindulhattunk vele s egyszer csak Ady sírásra fakadt, csak úgy rázta a zokogás. Ekkor Szűcs patétikusan felkiáltott:

– A nemzet paraszt Apollója sír?!...

Ez átzökkentette Adyt egy vidámabb hangulatba.

– Marha! – szólt Szűcs felé, s most engedelmesen jött a lakásáig.

Jóval a költő halála után írtam meg ennek az éjszakának az emlékét „Ady emlék" című versemben, amely e kötetben olvasható.

Végül magamról még csak ennyit:

Honnan kerültem az irodalomban felszínre? Nagy Magyarország egy ínséges szükséglakásából, az utcáról, poros, sáros országutakról, ahol „valcoló" mesterlegényekkel együtt meneteltem. Gyötrelmes inasfekvőhelyekről, amelyek dohos pincékben és műhelyekben voltak, egyszóval a hajdani kapitalista világ hátborzongató mélységéből. Így lett belőlem szocialista költő; a proletárok költője. Velük, értük törtem a nap felé, a fény felé... Ma 76-ik évemet „taposom", ahogy a régiek mondani szokták, s megértem, hogy a dolgozók hazájává lett ez a mi országunk, s a mai fiatalok láthatják, hogy sorsuk mennyivel jobb, mint amilyen a mienk volt a múltban.

Ezzel az üzenettel bocsátom útjára e könyvemet.

Budapest, 1956. augusztus 21.

PETERDI ANDOR

ÉJFÉLI CSÖNDBEN

Éjféli csöndben ül a nagyapám
És betüzgette az ős bibliát.
Árnyéka megnőtt a szoba falán
S aranyfényt hintett szét a mécsvilág.

Két bús szeme a betükre tapadt
S a lapokból kikeltek a csodák,
Egy öreg lélek kapott szárnyakat
És repült messzi századokon át.

És sokszor sírt és sokszor nevetett
S néha arcán bíborlott a harag.
A titkok, mit az elme feszeget,
Ott szunnyadtak a betüsír alatt.

Tudom, te láttad, alvó nagyapám,
Mi van a furcsa, vén betük mögött,
Tudom, te láttad, mert sok éjszakán
Még a könny is szemedre szökött.

– Én is forgatok írást, bibliát
Éjféli csöndben, hogyha fönn vagyok
S nekem nem adatik látnom a csodát:
S nem tudom, a nagyapám mit siratott?

1905

Reggel van. Csend ül a szobámon,
Elnyúlva fekszem még az ágyon;
Mint a halott.
Az ablakon a napfény beragyog.
– A világ más táján van már az éj!
Az udvaron felhangzik már az Élet:
– Handlé, handlé!...

Ébredni kell, bár hideg a szoba,
Hej, de keserves, cudar, ostoba
Ez a világ!
Csak ki az ágyból pénztelen diák.
– A világ más táján van már az éj!
S hogy öltözködöm, lomhán hallom ismét
– Handlé, handlé!...

Körülnézek és szemem megakad,
A fogason egy rossz ruhadarab
S más holmi· lóg.
Hívjuk fel hát a házaló zsidót.
– A világ más táján van már az éj!
S most én kiáltok le az emeletről:
– Handlé, handlé!...

Van már ebéd, cigarett' vacsora!
Hej, mégis szép az életem sora:
Dalolgatok.
Még' akkor is, ha napszám koplalok.
– A világ más táján van már az éj!
S ha kell meghallom mecénásom hangját
– Handlé, handlé!...

Ma nadrágot vesz, holnap úgy lehet
Pisztolyt, mely kioltott egy életet,
S holnapután?
Alkuszik egy menyasszonyi ruhán
– A világ más táján van már az éj:
Egy halott után élénkebb a vásár
– Handlé, handlé!...

Az egész világ képe vagy te csak,
A gyermek s a diák.
Kigúnyol s mégis utánad kiált.
– S ha a világ más táján van már az éj:
Mindenki űzi a te mesterséged,
Ez az öröm, a föntartó élet:
– Handlé, handlé!...

1906

Búzakalászból gyömöszölök párnát
A pipacsos mezőre s lepihenek
S elhallgatom csavargó pacsirtáját
Az égnek, akár egy gyerek.
Nekem dalol ő most, senkinek másnak,
Mert e vidéken csak magam vagyok.
És lelkem messze, a Vág partjára vágtat,
Hol zúg a füzes és zúgnak a habok.

Ó, a csöpp falu, ódon kis templomával,
Mikor még engem ott rejtegetett!
S a fél napok biblia-olvasással
Olyan lassan kusztak a fejem felett –
És alkony táján a temetőben
Méláztam, süppedt sírkövek között.
S emlékszem, egyszer őszi bús esőben
A nagyapám is odaköltözött.

És a víz partján, az arany fövenyben
(Huszonöt éve már, az idő szalad)
Füzekből font hálóval kezében
Egy kis fiú úgy leste a halat.
S a tutajos-tótokkal vacsorázott,
Mikor az alkony érte a vizen,
Velük kelt útra és velük nótázott,
Mikor az este dalokat izen.

A Rákos mezején álmodom a Vággal
S izenem neki: még nem vagyok halott,
De örök vággyal, örök sóvárgással
Kelnek szívemben róla a dalok.
Ha űzött gond, ha mart a kétség, bánat
Idegen tájon, ó, Uram te tudod!
Mindig sirattam második anyámat,
Ki eleresztett egyszer s elfutott!...

1907

ANYÁM

Anyám, hajad már fehér, hófehér,
S barázdák szántják sápadt arcodat.
Ó, nagyon sokat szenvedtél anyám,
Kegyetlenül sokat.

Szegényes fészkünkbe már más lakik
És mi, mint a vándorló madarak,
Széjjelszóródva kóborolunk be
Idegen tájakat.

Mostoha párnán, mostoha helyen
Pihenteted le elfáradt fejed
És azt a párnát, de megkönnyezi
Két szomorú szemed.

Egyik fiad, tán a legkedvesebb
Már elpihent, a munka ölte meg,
Fejfája sincs; szebben temetnek el
Egy úri ölebet.

Bitang egy élet a mi életünk
Ó, én jóságos, szenvedő anyám,
Az életemmel a te sorsodat
Százszor megváltanám!

Cselédsorban kell tengődnöd neked,
Ki egy sas lelkét csókoltad belém,
Hogy fönt kerengjek büszkén, szabadon –
Nagy bércek fölött én.

Be megjártad itt a kálváriát,
És hajlik már föléd az alkonyat,
Hogy sugarakkal ragyogtassa be
Mártiri arcodat.

De én, anyám, még fiatal vagyok,
S lelkem keserű gyűlöletben ég,
Hogy megbosszuljam érted magamat
Van rá erőm elég!

Készül egy jobb kor és Krisztusait
Nem szülték bibliai Máriák,
Az új megváltókat ti küldítek:
Szent, proletár-anyák!

1907

Ködhálóban a büszke kupolák,
Evoé első téli alkonyat!
Vacogva rovom az utcák sorát
És összébb húzom a kabátomat,
Az utca-lámpa világít nekem.
Ha jönnek ködök, hidegek, fagyok
Az utca az én menedékhelyem,
Az utca fia vagyok.

Mezítláb jártam rajta egykoron,
Már akkor szerelmes voltam bele.
Ő volt az anyám és a rokonom
– Ó jaj, hogy úgy volt – a lelkem fele.
S ha mindenki megrúgott, megvetett,
Ő a keblére lágyan fogadott,
Áldom az utcát, ezt a szent helyet,
Az utca fia vagyok.

Kint értek már záporok, viharok,
Csillagfényes, meg borús éjszakák.
Az utca csókolt, vigasztalgatott
Ha megbántottak a gőgös szobák.
Az utca mindenkit becsül, szeret,
Koldust, beteget, bénát és vakot,
Velünk szenved, sír és velünk nevet:
Az utca fia vagyok.

Az üldözött hozzája menekül
S nem fitymálja a tótok bocskorát,
Az utcán Krisztus isten-lelke ül:
Mert irgalmas, mert jó, mert megbocsájt,
Csavargó, kósza eb, úr vagy paraszt,
Ha hintón vágtat, ha úgy megy gyalog,
Egyiket úgy becézi, mint amazt,
Az utca fia vagyok.

Az élet az utcára kergetett
Olyan korán, olyan nagyon korán.
Maholnap öreg, ősz ember leszek,
S az utca lesz még mindig a szobám,
S egyszer, – ki tudja – megszédül fejem:
Az utcakövezetre roskadom
S azt mondják, ha lehunyom két szemem:
Az utca fia halott!

1909

Lassan kúszik az óramutató:
Ötöt ver, messze még a hat,
S a szívek, mint az acélkalapács,
Úgy vernek a zubbonyok alatt.
És hatvan hosszú perc most oly idő,
Mi végtelen, nagy távolokba nyúl,
S a szemekben a lélek villáma cikkáz,
Mint viharintése felhők alul.

Már zsibbadoznak lassan a karok
És bénul az élet, nagy lesz a halott,
Aranysirjából nem támasztják föl
Teremtő századok.
Eb ura fakó!
Dögöljön, vesszen, ordít a kín
S a proletártenger morajlik, zúg:
„Lássák meg hát rettentő nyomaim."

És nagy a csönd, tikkadt a levegő,
Mert bent viharzik a vad indulat,
Mint kráterek izzó tűzfolyama
A föld szívében, míg nem tör utat,
S a percek kúsznak, mint lassú csigák.
Még húsz, még tíz, – és semmi gyanú,
Hogy Mammon isten megdöbben ma még
Ha megnyílik a sok-sok gyárkapu.

Hatot kongatnak s egy rettentő test
Utolsót lendül. Kint a barna est
Elfödi már a napvilág szemét,
Emberfelhők vonulnak, feketék,
Terhesek mint az orkánszínű testek,
Mik rémes vakká kendőzik az estet,
S a gyárkapuk, akár a poklok torka,
A páriákat ontja, összeforrva,
A tábor nő, dagad, emelkedik
S a néphullámok már-már elnyelik
E szörnyű, bamba, érzéketlen várost
S a tenger csöndes még, a tenger vár most.

S a meddő éjre, meddő nap virrad
S már lövelik égő tüznyilaikat
Az agybadőlt színjátszó szemek,
A néptenger vonaglik, búg, remeg,
Gerjed, megindul, – reszkessen minden!
Hiába már, kőszentek, templomok,
Kereszt és oltár és hiába pap,
A düh vad rombolásba kap,
Itt nem segít az isten.
Az első csóva kirepült, tüzet fogott,
Égnek már szörnyű máglyaként
A paloták, a templomok.
A tűz falánk, mindenre éhesen lohol,
Egy perc, egy perc, egy perc csupán
S itt pusztít, gyújt a tüzpokol.

Egy láng az ég, egy láng a föld,
Itt ház, ott kastély rombadőlt,
Égő barmok száguldanak,
Mint gyújtó, rémes szörnyvadak
S az anyák, mint ős párducok
Futnak, ahogy még nem futott
A megbomlott, kit réme űz,
Mert minden tűz, csak tűz, csak tűz.

Fütyülnek a golyók, mint északi szél,
Itt a halál zord vihara zenél:
Egy halott, két halott, hull a legény,
Barrikád, temető az út közepén,
Tíz halott, száz halott, véres sebek:
Testvér, ne öld meg a testvéredet,
„Testvér, fáj, kínoz a bús szolgaság,
Testvér, ne gyilkolj, ne öld meg apád.'

Fegyver elnémul, megbomlik a rend
S győz a világon egy új szakrament!
S a véres éjre aranynap derül,
Csak még a gyász komoran hegedül,
De könnyezetlen szól a síró ének,
Új nap, új csillagok, új élet
Fogan a földúlt romüszkök alatt
S a diadalmas proletárhadak
Befödnek minden rabszolganyomot,
Mint Ramses gúláit a homok...

1909

Magafeledten a zord téli ég
megnyílik néha, mutatja szinét,
az áldott kéket s úgy nyilaz felénk
egy-egy sugárnyi fényt.

Csalóka játék, incselgés csupán,
s e kacér, mennyei mosoly után
jéggé dermed most a folyó, patak,
lehull a hósivatag.

Mégis jó hinni, hogy már közeleg
a messzi Napcsillagról a meleg,
s tengernyi fény kel útra, úgy vonul
a hófelhőkön túl.

A zord szelek zughatnak idelenn,
fujhatnak ködöt, havat hidegen,
mégis tudjuk: tündöklik valahol
a tavasz, s már dalol.

Ha még oly messze, ahol csavarog:
küldi felénk a fényt, az illatot,
s a deres erdők és kertek alatt
lesik a madarak.

S a föld alatt a zuzmók, gyökerek,
hangyák, bogarak, ürgék, egerek,
élnek, neszelnek és mozdulnak már,
mert itt a február.

Megindul a forrás, a fű, a virág,
kivirágzanak a vad erdei fák,
s illat, fény, ének, öröm, szerelem
ujjong a földeken!...

1910

Vakít, szikrázik, perzsel a tüzgolyó vadul,
Hűs árnyba menekül a madár, a nyúl,
A vakond, gyík, a pondró a föld mélyében jár,
S e hőben dolgos zsellér: viharszelekre vár.
Az elalélt tájakra a sárgaság terül,
Fölöttük könnyű felhők fehér raja repül,
Nem harmatoznak rájuk éjjelek, csillagok,
S forrón derülnek újra az aranyhajnalok.

A vetések soványan szikkadnak szerteszét,
A napraforgó ájultan lógatja nagy fejét,
Állnak a vizimalmok, mert mind a vizeket,
Felitták a szomjazó egek és fellegek.
A száraz országutak mély portenger alatt
A végtelenbe nyulva hosszan szundítanak,
Emberek nem tapossák, nem vájják szekerek,
S nem hemperegnek rajtuk purdék, se verebek.

S e júliusi fényben lapulnak a faluk,
Az utcákra vakulnak a lehunyt, zöld zsaluk,
Se zaj, se hang, se élet: elbágyadt a világ,
Reszketve várnak záport a bús utszéli fák.

S az emberek is lengenek, mint az aszott vetés,
Áldásuk most az álom, s a lomha heverés.
S míg vad izzadásban lángol az égbolton a nyár:
Meddőn zizeg e tájon az átkozott aszály . . .

1910

Még. ránk hajlik s csókol az alkonyat
S kalászaink ringó, hullámosak,
És szemeinken a harmat ragyog,
Ha jönnek a nevető hajnalok.
És nemsokára: ez a mi sorunk,
A kaszák alatt elvész a nyomunk.

Gulákba raknak minket e helyen,
Számunkra akkor sincs még kegyelem,
Cséplőkkel rontanak ránk a karok,
S kivernek fejünkből minden magot,
Aztán porrá zúz a hengermalom.
Ó jaj, de kegyetlen a hatalom!

És aki ápolt minket és vetett,
Nem adhatunk mi annak kenyeret,
Kalász leszünk a dúsak asztalán,
S vető apánk éhezni fog talán,
Tarisznyájában nem lesz egy falat,
Ha majd az inséges tél rászakad.

S mi olyan tehetetlenek vagyunk,
Részünkből senkinek sem adhatunk,
Bénák vagyunk, erőtlenek, vakok,
A föld mélyébe cövekelt rabok.
Ha karunk volna és látó szemünk,
A poklok ura sem bírna velünk.

Ha lábunk lenne, száguldó szelek
Oly gyorsan nem hasítják az eget,
Ahogy mi futnánk a tarlókon át,
Keresve a szegények otthonát.
És megzörgetnénk minden ablakot,
Mondván: eljöttünk, kaput nyissatok!

Ti általatok vagyunk és leszünk,
Ti adtatok termő lelket nekünk,
Ha vihar dult, ha égetett a nap,
Ott voltatok velünk az ég alatt,
Veletek nőttünk, száradunk, fogyunk,
Egy az életünk és egy a sorunk.

1910

Mozdulnak már a fák
És borzongnak a lombok,
S a messzi-messzi dombok
Szürkék a ködön át.
S faluk fölött, tanyák körül
Sírnak az éjszakák.

Mozdulnak már a fák,
A vadludak s a gémek
Szárnyán a vándor szélnek
Elhagyják a határt
S a pusztán elbúsul a nyáj
Nincs vigalom, nincs ének.

Mozdulnak már a fák
Menni akarnak, menni,
Valahol fölkeresni
Egy naposabb hazát:
Ahol se hó, se köd, se szél
Nem fogja őket verni.

Mozdulnak már a fák
S velük játszik egy álom:
Rigófütty, lombos ág,
Napos mezők a tájon,
Illat és fénylő reggelek,
Fészek és madárcsalád.

Mozdulnak már a fák,
De indulni nem birnak
S dühükben zugnak, sírnak,
Mert messzi a világ,
Ahonnan int, üzen nekik
A nyár s a délibáb.

1910

Most hangot kap az éji messzeség
S megindulnak a pergő halk mesék,
S a pusztákon csöpp vityillók alatt
Lágy angyalszárnyon mind leszállanak.
S a mécs körül bús, glóriás fejek
Idézik Jézust és a szent hegyet,
S hogy elüzték a bú s a gond sorát:
Most várják a csodát.

Szemük kigyúl és megborzonganak,
Ha vérvörösen lebukott a nap,
Kisértetjárást vélnek ott belül,
Ha szél nyargal a tanyájuk körül,
Eb, ha vonít, a holdvilágos éjbe,
Mind sorba kúsznak a halál elébe
S dédelgetik a mondát, babonát
És várják a csodát.

Kívül meg már az első ködök úsznak,
A vadludak rikoltva délre húznak,
A fák fölsírnak, a szél hogyha nyargal
És isten keze játszik az avarral.

S már álmodnak az alvó denevérek,
Tavaszi alkonyt, csillagos estéket,
És most vonulnak halk pusztákon át:
A mesék, a csodák . . .

1910

Király vagyok, koldus vagyok,
Vén fák alatt mélázgatok,
Kedvem szerint térek, járok,
S becsavargom a világot.

Ahány város, ahány falu,
Sors odahajt, szél odafu,
Mégis e föld kerekségen,
Legjobb dolgom vagyon nékem.

Ahány országút szürkéllik,
Mindet tapostam már végig,
S erdők mentén, kazlak alatt,
Pihentettem csontjaimat.

Nekem zümmögött a nyár ott,
S kakukfüvek, vadvirágok,
Illatoztak körülöttem,
S az ég mosolygott fölöttem.

Otthon vagyok én mindenhol,
Édes hazám még nincs sehol,
Nincsen földem, nincs gabonám,
Az esztendőm is mind sovány.

Nincsen nekem más egyebem,
Csak egy karaj jó kenyerem,
Patak mentén hűs italom;
S egy életem, egy csillagom.

Pőrén estem, csupasz ágrul,
Úgy is mék ki a világbul,
Ámde, amíg élek, vagyok:
Vígan, búsan dalolgatok...

1910

HAZAMENNÉK . . .

Hazamennék szétnézni csupán,
erdőszélen ülni délután,
hallgatni a harkályt, hogy mulat,
nézni a kóválygó darukat,
az oszló felhőket, a hunyó napot,
a föld fején sötétlő kalapot:
a mély eget s az árva estben
halkan dúdolni lenne kedvem.

Halkan dúdolni lenne kedvem,
egy hegytetőn a néma estben
mikor felhő felhőre csapva
belevillámlik a viharba,
s ha zúg, vágtat a táj felett,
vinne magával engemet,
s mint szálló füstöt szeles távol
vinne s kifujna e világból . . .

1910

PACSIRTADAL . . .

Pacsirta dalol a kéklő magasban:
Hallod-e édes?
Harmatos pázsiton lessük az alkonyt,
Milyen regényes.
Bogarak zümmögnek, pillangók szállnak,
Fecskék cikkáznak,
– Hallod-e lelkem mogorva bugását
A távoli gyárnak?

Pacsirta dala s a gyár tülkölése
– Hallga csak édes!
A lelkem fölfigyel, valami készül,
Tán vihart érez.
A gyár felől fekete felhőket látok.
– Jaj fiam, félek.
– Simulj csak hozzám kicsi feleségem,
Nincs mitől félned.

Azok a felhők más tájra szállnak,
Hisz azok népek,
Haza vonulnak, elnyűtt az arcuk
S pihenni térnek.
– Elnyűtt az arcuk, de a szemükben
Villámot látok,
Ki tudja, holnap tán föl is gyujtják
Ezt a világot!

1910

Ölembe ülsz és rám fonódol,
Vállamra dől szép, fiatal fejed.
És az én lelkem a múltakra gondol,
Mikor még nem ismertelek.

Az idő volt az én barátom,
Az ősz, a tél, a tavasz, és a nyár,
És úgy éltem, mint a pusztákon
A fészkéből kivert madár.

Nem voltam otthon, bárhol voltam,
Mert otthonom lett az egész világ,
S én fütyürésztem és daloltam
Akár egy könnyelmű svihák.

A piros alkonyt megkacagtam,
A hajnal fogta meg a lelkemet,
Amikor fénylő sugarakban
Beragyogta a nagy eget.

Mit bántam én, mit hoz a holnap,
A mának éltem, mindig csak vakon,
És vitorlás álom-hajómat
Vitték a szelek, szárnyukon.

Örvénybe, jaj hányszor kerültem,
És mégis élek, mégis itt vagyok,
Csak kissé fáradtan és kimerülten,
Most már pihenni akarok.

Ölemben ülsz, rám borulsz lágyan,
Vállamra dől szép fiatal fejed
S hogy multamat ismét bejártam,
Megcsókolom kicsi kezed . . .

1910

KICSI KEZED...

Kicsi kezed sötét hajammal játszik,
Mikor válladra hull fáradt fejem.
Szívemben lassan kivirágzik
A boldogság, a szerelem.

Csak költögesd a csókjaiddal halkan
A lelkemet, mely olyan rég halott,
Ez álomszerű csókos pillanatban
Derült és oly nyugodt vagyok.

Nem fáj már semmim, nem kínoz az élet,
A bánat, gond, a kétség ellebeg.
Hogy ezt most sorra elsuttogom néked,
Ó, ne fájlald, zokon ne vedd.

Eddig csak elsírtam az éjszakának
A sok panaszt, olyan vigasztalan,
De most, hogy mellettem vagy, most hogy látlak,
Nincs többé panaszló szavam.

Úgy, úgy csak játszál fekete hajammal,
Erre tanít az ősz, az alkonyat,
Mely beragyogja égő sugarakkal
Az arcodat, az arcomat...

1910

KIS ANYJUKOM...

Kis anyjukom, lám, hogy perdül az év,
Karácsony járja, a világ örül.
Apró lángocskák hunyorgatnak ki
Az ablakok mögül.
Csak nálunk ég a petróleumlámpa,
Mint más közönséges napon,
Te pólyát varrsz, a jövendő csöppségnek,
Én meg itt Voltaire-t olvasom.

Kis anyjukom, lám, hogy perdül az év,
Egy karácsonnyal vénebb a világ.
A kunyhókban jámbor parasztszívek
Üdvözlik Máriát.
Kérges kezek egymásba kulcsolódnak,
A magasba száll bús tekintetük,
Ők most talán a megváltóhoz szólnak:
Legyen hajlékuk, kenyerük.

Kis anyjukom, lám, hogy perdül az év,
És tavaly óta mi sem változott,
A mindenségben a mi csillagunk,
Oly egyformán forog.
Hiába vártuk szent Fiát az Urnak,
Ha fáj az éhség, a nyomor, a kín,
Csak tehetetlen aranymását látjuk
A templomok oltárain.

Kis anyjukom, lám, hogy perdül az év,
Karácsony járja a földünk felett,
Megölték a jóság hirdetőjét
Alig, hogy született.
S azért látsz kivert és éhező testvért,
Ha kitekintesz most az ablakon.
Varrd, varrd a pólyát szegény csöppségünknek,
S én Voltaire-t tovább olvasom...

1910

Alszik: a lélegzete olyan fáradt,
Neki most angyalok muzsikálnak,
Nappal: verik az élet boszorkái,
S vérét zsarolják pici fiókái,
S könnyeit kérik idegen szegények,
Ezer seb fáj neki és ezer élet,
S szíve a bánat zengő orgonája,
Csönd, mert most alszik;
Alszik, az életem párja...

Sose becéztem, sose simogattam,
Fukar vagyok szép, felszines szavakban,
De mikor nem látja – mint álombeszéd –
Dadogja szám a szent, drága nevét,
S megfenyegetem sírva az eget,
Mért adhatok neki csak kenyeret,
S titokba, lopva sós könnyeket rája:
Csönd, mert most alszik;
Alszik, az életem párja...

1910

Én virrasztok a mécses mellett
És tollam serceg a papiron.
Szívem a fájdalomtól reszket,
És dalba sirom.

A párom, asszonyom már alszik,
Bársonypillái lecsukódtak.
Agyamban meg a gond viharzik:
– Mi lesz holnap?

A reggel új csatára ébreszt,
Kenyér kell, só, fa, minden áron:
Ó, drága hitvesem, ne érezd
Csatározásom.

Békén álmodjad át az éjet,
Ne tudd, az élet mily hazug,
És mi az ára a kenyérnek?
– Aludj, aludj...

1910

AKI SÁPADT

Aki sápadt, rongyos, aki fáradt,
Aki görnyed a gondok alatt,
Akit elsorvasztanak a vágyak,
Aki vet és sohasem arat,
Anyám, ne vedd zokon:
Az a testvérem, rokonom.

Akinek nincs puha meleg ágya,
Aki éjszaka is csavarog.
Aki koldus, béna és árva,
Aki megbántott, kitagadott.
Anyám, ne vedd zokon:
Az a testvérem, rokonom.

Aki az ebbel is megáll az utcán,
Aki kivert, ha magára maradt,
Ki megcsúfolva megy Krisztus utján
S nem tudja mi a gőg, bosszú, harag.
Anyám, ne vedd zokon:
Az a testvérem, rokonom.

Kinek semmije nincs s mégis gazdag,
Azzá teszik a vert, égő sebek,
Aki nem kér, aki mindig ad csak
(S akit – mint engem – csak rugnak, marnak)
Anyám, ne vedd zokon:
Az a testvérem, rokonom.

1910

NÉHÁNY ARASZNYI...

Néhány arasznyi csak a kertem,
S egy szoba – konyha a lakom,
Van két ágyam és két szekrényem,
Meg egy kis kerek asztalom.

Magam gyomlálok és kapálok,
A párom foltoz, takarít,
S amikor jut, főz is szegényke,
Itt-ott ebédre valamit.

És alkonyat táján a napnak,
Mikor már fáradtak vagyunk,
A kövér búzaföldek mellett
Szótlanul elsétálgatunk.

S lopva tépünk pipacsvirágot,
S elnézünk a vetés felett;
Óh, hánynak ad majd ez kalácsot,
És nekünk alig kenyeret?

1911

Látod, édes, a lila orgonák
Hogy bimbóznak az ablakunk alatt.
Holnap talán már illatoznak is,
Az eső jó rájuk, nézd, hogy szakad.

Tavaly még ottan kószáltunk Budán
Megbámultuk a törpe házakat,
S ott őgyelegtünk hosszan és soká,
Az elkerített kis kertek alatt.

És, mint egy tolvaj, olyan vakmerően,
A résen át téptem rózsát neked.
És szívem akkor – ég tudja miért –
Akár a rózsa szirma, reszketett.

S csak mikor a nap már a hegyek mögött
Piros arcával szállt a mélybe le,
Szép meseszóval – ó májusi est –
Úgy bandukoltunk el hazafele.

S most mások járják ott a hegyeket,
Mások lopják a rózsát odaát,
S mások szövik, halkan hazamenet:
A mese alkonyszínű fonalát.

S mi már kettecskén, szépen itt ülünk,
Kertünkben rózsa, mályva, orgona.
Ha nálunk tépne rózsát valaki,
Ugy-e édes, nem bántanád soha?...

1911

HÁZUNK ELŐTT...

Házunk előtt már áll a nagy szekér
És bent megmozdul szekrény, asztal, ágy,
Kis anyjukom, én bús Veronikám,
Megyünk egy faluval odább...

Itt nagyon dult felettünk a vihar.
Fészkünket verték szélvészek, esők,
Megyünk más tájra, hisz nagy a világ,
És napja besüt minden mezőt.

A tavaszi szél oda is elhozza
A szántóföldek, rétek illatát,
Ott is hallgathatjuk a harmatos ágyon
A keringő pacsirta dalát.

És ott is zsendít bimbókat a május
S érlel vetést a júliusi nap,
Ott is fénylők a nyári délutánok,
S játszhatik bujócskát a fiad.

Ott is mélázhatunk egy csillag hullásán,
Mikor az augusztus éri az eget,
És sirhatunk egy dalban az asztalra borulva
Mi bús szegénységünk felett.

Menjünk hát lelkem, vedd a gyereket...

1912

Hárman vagyunk már édes feleségem,
Nőtt a családunk és nagyobb a gond,
Ó, nem hagyott ránk senki örökségül
Se házikót, se földet, se vagyont.

Úgy jöttünk össze ezen a világon,
Akár két szürke megriadt veréb,
S fészekrakásra – messzire vonulva –
Szemeltük ki e kunyhó ereszét.

A palotákat messze elkerültük,
A tornyos város hideg volt nekünk,
Zöldelő tájak s szabad égbolt nélkül,
Tudom, rövid lett vó'n az életünk.

Te ott születtél a Bakony tövében,
Engem a Vágnál dajkált az anyám,
Hogy tudtunk volna alkonyodást látni
Keresztül a bérházak ablakán?

Itt látjuk a tavasz bolondos jöttét,
Mikor a bimbók mind kihajtanak,
Itt ég a nyár, – az ősz bánatos, csöndes,
S a tél fehér, az ablakunk alatt.

S mire megnő parányi kis legényünk,
Homokban hancúrozunk majd vele
És eltagadjuk előtte, ha kérdi
Az országutat a város fele...

1912

ÖKLÖMNYI EMBER

Öklömnyi ember, hat hetes fiacskám:
Nagy dolog történt tegnap teveled,
Anyád először dajkált lenn az utcán
S a nap körülcsókolta a szemed.

Ó, a világok tápláló ősanyja,
Arcodba kukkant, megsimogatott,
És mintha szellemnyelvek szóltak volna:
Fiam, tanuld szeretni a napot.

Mert ő a mindenség világossága,
Szétkergeti a homály árnyait,
Ő ad nekünk gyümölcsöt és kalácsot,
Eltart bennünket, nevel és tanít.

Mindenkinek jut a szeretetéből,
Mindnyájunknak ad fényt és kenyeret
S azért érleli csak kint a szabadban
A roppant búza- s rozsvetéseket.

Tudom, ha megnősz, kérdezed majd tőlem:
„Apám, ha mindenkinek ád a nap,
Mért vannak hát itt olyan proletárok
Akiknek néha alig jut falat?"

Mért vannak koldusok és mért szegények
S mért vannak dúsak, gazdagok?
Én arra fiam ki dehogy tanítlak,
Majd megtudod, ha nem is akarod.

– Ugy-e apám, becsapják a napot?...

1912

A nap már melengeti lágyan a világot,
zúdul a fényzápor, az öreg föld enged
s mint egy latin paraszt, nekigyürkőzve
kapálom a kertet.
A földdel beszélek most, a hatalmas úrral:
mert jámbor és bölcs, amiket tanit
s aki megérti a mesemondását:
az örökkévalóságba nyit.

Mert minden tájon értik a beszédjét
s nem ismer nációt, nyelvet, határt,
aki egyszer a földdel szóba állott
és rajta egy fél napig kapált.
Ellestem pár szavát, szívembe jegyeztem
s most olvassátok, átadom mindenkinek,
hadd tudják, mit suttog annak fülébe:
aki kapál, aki szánt, aki vet:

„Én barna testem nem idegen hozzád,
én erős lelkem a te életed
és én vagyok a tápláló anyátok:
a tejem, húsom, vérem tietek.
Se telem, se nyaram, se pihenő éjem,
mindig feszülő termékeny vagyok,
ti vagytok az örökkévaló gondom:
ti, szegények, kicsinyek és nagyok.

Én adom nektek a gyümölcsöt, kalácsot,
s legeltetek tömérdek csordát és nyájat,
s adom minden éltető ízét és zamatját
az embernek, az állatnak, a madárnak.
Ezért űz, hajt engem a termő nyugtalanság,
egy perc pihenőm soha nem lehet,
rettentő vón, ha elfáradnék egyszer:
mi lenne veletek?..."

– E szókra a lelkem beleremegett
s dermedten szorongattam a kapanyelet...

1912

Az eget nézem tiszta-e a kékje,
És valahonnan széljárást lesek,
És kutatom, jönnek-e valamerről
A viharfellegek.

De csend van és oly átlátszó a távol,
Se szél, se felhő, minden aluszik,
A nap szelíden kél és bágyadt fénnyel
Megint alábukik.

Így pereg alá század század hátán,
Az év forog, mint a malomkerék,
És születik és meghal – ősi törvény –
A sok-sok nemzedék.

Semmi sem változik ezen a renden,
Minden oly mozdulatlan, oly kihalt,
És millióan ökölemeléssel
Csak lessük a vihart.

1912

Virul a tél s ti nagy urak seregben
portyáztok künn a havas rengetegben,
riasztgatjátok az alvó vadont,
s kopófalkátok vérszomjazva ront
a vad nyomába, mely riadtan, végül
halálthozó kelepcétekbe szédül,
s ha vér piroslik a fehér havon:
ujjongtok a diadalon!

Fönséges sport az erdőt fölkavarni,
az űzött vadra tüzet villogtatni,
mikor az ég hópelyheket szitálgat,
Nimród utódja most mit csinálhat?
Hogy messzi falvak s városok felett
embersírást zúgatnak a szelek,
mit bánja ő, vadra les türelemmel:
itt hulljon vad, ott hulljon ember!

Virul a tél, fehér a végtelen,
s a síkokon, ahol kenyér terem,
gubbaszt az ínség, dermed a szegény,
a könnye fagy meg száraz kenyéren,

és viskóján száz förgeteg ugat,
sebaj! – most vadásznak az urak,
s a Mátra zúg, akár a dühös tenger:
ott hull a vad, itt hull az ember!...

1912

LEGYEN HÁT CSÖND!*

Halálos csönd karolja át
Pusztító gyilkos öleléssel
A föld arany mélységeit,
Kenyeres sikját s érceres
Hegyek ős magaslatát.

Henger, üllő, zengő kerék
Dermedjenek meg és egy éjjel
Izzó kohók zord tüzszeme
Vakuljon meg s jöjjön, ha kell
A mi átkunk: a setét.

Legyen meddő, mint a sorunk:
A nap, az idő, és az élet,
És piros halotti lepel
Borítsa be intőjelül
A béna mindenséget.

A mi dacunk: ez a konok
Fönséges úr diktáljon nékünk.
S a csönd, a csönd, a csönd legyen
Kemény és rettentő vezérünk
Míg haragunk lobog.

** A munkanélküliek emlékezetes nagy tüntetése előtti napon osztogatták röpíveken e verset.*

Lássák hát az új Szodomát,
És lássák egyszer valahára,
Hogy a kegyosztó mi vagyunk,
A mi vérünk, a mi agyunk
Teremt itt minden csodát.

Dúljon a nemző fergeteg,
Zuhanjon, hulljon semmiségbe
Az új Bastille minden köve,
S hitünkkel, utoljára, most
Tartsunk ítéletet!

És e vajudó századot
Állítsuk meg, hadd szülje most
Az új időt, új csillagot,
És őserőnk rombolja szét
A múltat, e kihült napot.

Terhes viharfelhők alatt
Termő tüzét nem ontja széjjel
A földi tájakon a nap.
A természet tanít most minket
Szent proletárhadak!

Eresszük föl a viharmadarat!

1912

KI ÁLLHAT ÚTJÁBA?...

Mi állhat utjába annak a viharnak,
Mit évszázadok viharja vetett?
Tengernyi könnyből
Verődnek össze ily zord fellegek.
És villámokat dajkálnak az égen,
S ha megtépődnek, mi lesz a világ,
S győznek az alvilági istenségen
Az elszabadult fúriák.

És mi áll utjába annak a viharnak,
Mikor a tenger kibuggyan medréből,
S a jámbor föld szívéig meghasad?
Erdők megdőlnek,
S ős gránit hegyek összeomlanak
És sarkaiból e kihült csillagnak
Csak tördel, tép a tébolyos erő,
Amerre vágtat bosszuló haragja:
Minden csak temető, temető.

Mi állhat utjába annak a viharnak,
Mely méhében forgat egy új napot,
S ma még csak ködgomoly,
De holnap már vakít, tüzel, ragyog,

S holt anyag hátán életre csókolja
Az új Embert, az új agyat,
S minden mi volt, az idő rokkájából
A születő csillagba szakad.

Ki állhat utjába annak a viharnak,
Mely millió szív zugába fogan,
S egy éjjel kitör:
Itélni vágtat és leütni rohan,
Kacagva, bitónak, kötélnek, golyónak.
Széttördel mindent, ami galád
S az élet hegyére mámorral felsöpri
A halhatatlan Eszme zászlaját!

Ki állhat utjába annak a viharnak?!

1912

Mi nem félünk már a haláltól!
Jó cimboránk ő már nekünk,
Kezetszorítunk vele százszor,
Míg szánkhoz ér a kenyerünk.
Ott áll az a mi oldalunknál
Gyárakban, s mély bányák alatt,
Hogy nem félünk, véres tanúnk rá:
Robespierre, Danton, Marat!

Mi nem félünk már a haláltól!
Mert mi vagyunk a nagy erő,
Teremtő lények, csudatábor,
Trónokat döntő és verő.
Ágyút mi öntünk, bitót mi vágunk,
És mi vagyunk fegyverben a had,
Erre a mi véres tanuságunk:
Robespierre, Danton és Marat!

Mi nem félünk már a haláltól!
Átesik császár is azon,
Mikor a vén históriából,
Kisarjad a néphatalom!
Mert minden tettek ideje érik,
Mint vetés a falvak alatt,
Tanúnk reá: – betűk regélik
Robespierre, Danton és Marat!

Mi nem félünk már a haláltól!
Ez az utolsó üzenetünk:
Páris szent forradalmától
Indultunk utnak és megyünk,
Megyünk előre, új aratásra,
Ha mit vetettünk, kikél a mag:
Hogy elmegyünk, ős tanúnk rája:
Robespierre, Danton és Marat!

Mi nem félünk már a haláltól!
Ez egyszer kockát mi vetünk.
És nem császárért, de fajtánkért
Tesszük rá hitvány életünk.
Proletárvér Golf-áramából.
Iszik a gyűlölet, harag.
Feltámadunk! Zugjon a mámor:
Robespierre, Danton és Marat!

Mi nem félünk már a haláltól!

1912

Titokzatos őserő, ki görgeted
sok millió éve a csillagokat,
minek nevezzelek? – szállj most közénk
és tégy csodát velünk:
gyujtsd föl a szívünk,
hogy forrjon, égjen, mint a gyehenna tűz
ez a mi vérünk, a proletár vér,
mert nagy terheket viszünk!

Ne lankadjon el, mint tavaszi vihar
az erőnk, a lázadásunk s a kín,
mi hajszol minket meddő századokon át,
hogy elérjük bús véresők után
mi szép országunk: a szabad ember
földi paradicsomát.

Ne lágyuljon könnyre, mi látó szemünk,
ha megritkulunk, mint jégverte vetés,
szegény, ínséges faluk alatt,
mert látnunk kell ködben és lőporfüstben,
mert látnunk kell vak éjszakákon túl,
ha ránk a rontás sötétje szakad.

Ó, kemény harcok sebzett héroszai
vagyunk mindenha: piros bélyegesek,
kik hirdetjük az új rend teremtő igéit
s fojtó kazamaták lesnek ránk falánkul,
mert gonosznak mondjuk, aki gonosz
s pribéknek, aki pribék!

Sokunk életmécse börtönben lobban el,
sokunkra golyó üti a gyilkos sebet
s úgy űzetünk, mint az erdei vadak,
mert az elnyomottak igazát valljuk
s tudjuk mi a csillag, mi a nap
s tudjuk mi a vihar!

Égő jós szemünk átlát a titkok meseködén
s nem bámulunk se bálványt, se csodát,
a mi hitünk a kelő búzához tapad
s oltárunk a forgó, égi tűzgolyó
ez a tirranus nomád.

Ó, tégy csodát velünk, te ismeretlen ős,
csókold merész, nagy indulatra most
a szívünket, hadd forrjon, égjen, mint gyehenna-tűz
a vérünk, ez a bíboros, nyugtalan folyam,
mert nagy terheket viszünk:
visszük állványait az új világnak!

1913

Hogy verjem ki e nagy szimfóniát
E hangszeren, – törékeny hegedű, –
Égő szilajság és pajzán derű,
És bíboros energiák
Lökjék az ütemek raját
Föl a pacsirtás mennyboltozatig.
Mikor lelkem a húrokba belevág.
Ó, mert a nép nagy ujjongó szive
Szétvetve fékét viháncolva vágtat
Napfényes réteken át.

Ó, látom ezt a nagy processziót,
Amint torlódik felhődző tömegben,
Az örök árnyból ki, a nap felé;
Az erdő könnyes ágyára ledőlni,
Kicsit pihenni, lélegzetet venni,
Fakoronák alján menni, menni, menni,
Mint szabad ember égő fény alatt,
Ahol az arcok kipiroslanak,
S a föld párája, az ég melege,
Az élet áramával van tele.

S a gondolat is száz polip-karjával
Enyésszen el, hogy visszaránt az este,
S a vacok-fedél.
Ahol se fény, se levegő, se szél,

Se szálló fecske, se futó patak,
Csak motorok morajlanak,
Szíjak pattognak, acélküllők vernek,
S a fujtatók, mint tirannus tüdők
Vasat olvasztó tüzeket lehelnek.

Enyésszen el a barbár gondolat,
Hogy ezerkilencszáztizenhárom
Vádolva csap a naptárból felénk,
S az életünk még mindig-mindig járom,
S a vigalom csak percekre nyulhat,
O, mert a mámoros nap gyorsan szédül
A zenitjérül.
S a szolgapercek keserűen kúsznak.

Ringassuk át zsongító feledésbe
Kormányzó fejedelmünk: az agyunk,
S ne tudjuk ma, hogy jussunk küszöbénél
Még mindig kérő koldusok vagyunk.
De holnap hajtson ujfent gyűlölettel
Az ütközetbe bíboros igénk,
Mert ez a kincses és jövendős élet
Minden atomjával
Mégis a miénk, a miénk, a miénk!

1913

KÖDÖS REGGEL

A szél hasít s fülem hegyét szurkálja
sok hegyes tű, s szemem előtt a köd
vaksággal ver, s konokul hömpölyög
e zord és naptalan világba.

A bamba ködgőz fojtogat, kapar,
s lelkem gubózik hálója mögött,
nem bánja a vad szelet és ködöt
s mint alchimista aranyfényt kavar.

Napot, aranyat és hullámzó vetést,
bárányokat a gyepes legelőn,
s egy pásztorlányt, ki énekelve jön
s oly szép, mint a májusi ég.

Ily tündérálmot ringat itt belül:
a Dél égboltját, áldott melegét,
s hozzá vad pusztai szerelmesét,
amint ott csókra és táncra hevül.

Így álmodja a lélek, ámde én,
hogy baktatok a deres fák alatt,
nagymesszíről sötét varjucsapat
dermesztő jó reggelt károg felém.

S mint ordas, ki a zord pusztába vág
prédát szaglászva, úgy cserkészek itt,
a rengetegben késő estelig,
s az ég szitál rám csípős zuzmarát.

1913

JÚLIUSBAN...

Fejem fölött július napja lángol
És vigasztal, hogy elmúlik a nyár,
Mert lelkem ó, a szomorú szeptember
Hőnapra vár.

Mikor a levél lesorvad az ágról,
A fecske-raj sugaras Délre tér,
S a levegőben bús elégiát
Zokog a szél.

És vágtat, száll, ki tudja hova, merre,
Nagy mély vizek és vad puszták felett:
Szeretném elbocsájtani utána
A lelkemet.

Hogy az is szálljon, vándoroljon innen,
Pihenjen el, más, idegen helyen,
A sirja tenger és a koporsója
Felhő legyen.

Vihar volt úgy is melengető anyja,
Vihar táplálta, az verje agyon:
Egy viharos, kegyetlen forgatagban,
Fönt északon!...

1913

REGGEL KORÁN

Reggel korán elnyel a város,
Ott van a pénz, ott a kenyér.
Mindegy, az út, ha térdig sáros
Megyek, ha föl sem vesz szekér:
Kell a kenyér.

Ruhám foltos és cipőm talpán
Keresztül járhat az egér:
Mégis megyek fáradtan, balgán
Ha zápor áztat, fojt a dér,
Kell a kenyér.

Így jár el a tavasz fölöttem,
Így jár el a nyár és a tél,
Lassan a fekete hajamba
Belévegyül pár szál fehér
S nem lesz kenyér.

Hiába volt az erős izom,
Hiába tört acélt, vasat,
A kamrám öreg napjaimra
Az éhség tanyája marad
S nem lesz kenyér.

Hiába égett agyvelőmben
A tüzes akarat: a hit,
Hogy megérem egy szebb jövendő
Kiharcolt, fényes napjait:
Nem lesz kenyér.

Haj, kell kenyér s érte cserébe
Minden szépséget megadok,
Mit anyám a lelkembe plántált,
Nem vagyok 'ember: gép vagyok!
Kell a kenyér!

1913

PIROSLÓ KOVEK*

Pirosló kövek és elhunyt proletárok
Több ez a nap, mint egy májusi nap,
Míg künn a földeken, a virágzó tájon
Duzzad a fa, fűszál, érik a mag,
Itt a köveken: süket, aki nem hallja,
Vak, aki nem látja, béna, ki nem érzi
Vértanuinknak hatalmas szent sarjá,
Egy új nap születését fürkészi.

Pirosló kövek és elhullt proletárok
Ágyazták mindig ezt a szörnyű utat
A csúcs felé, ahol mások a kalászok,
Mások a venyigék, mások a kutak.
És ez a csúcs már nem rejtelmes csillag,
Mit tudós elme meddőn feszeget
Bús éji órán: az utainkat
Nem keresztezik szép álomhegyek.

Pirosló kövek és elhullt proletárok
Az útjelzők, a messzi cél felé
És ezt a hazug és nyomorult világot
Ők kergetik a megváltás felé.

* *Egy tüntetés után, melynek több munkás áldozatul esett.*

Halott karok: oh, szörnyű az erőtök,
Halott szivek: oh, szörnyű a tüzetek.
Tavasz helyett tavasz, nap helyett nap vagytok
És istenné magasztosultok, hol elestetek.

Pirosló kövek és elhullt proletárok
Kövérebb a föld és termőbb a vetés,
És látóbb a szem, ahol ti csiráztok,
És szebb az anyaság, a terhesség, születés.
Az igéret századát úgy megáldottátok,
Mint Krisztus a keresztfát, a messzi hegyen,
Mikor húsába négy szeg belevágott.
Mégis tavasz lesz egyszer idefenn!...
A véretekből virágzik ki dicső proletárok!...

1914 május 23

Kivirágzik az égbolt, csillag csillagra gyúl,
Ember, ki most oly árván, oly vigasztalanul
a csönd egy csöpp szigetjén mélázol, mint gyerek,
ki nem tudja, hogy vannak fájdalmak, mély sebek,
ki nem tudja, hogy vannak távoli temetők,
mik áldott termőföldek voltak évek előtt,
ki nem tudja, hogy mit sír felénk a televény,
ha ránk borul az este s a nap búsan lemén...
Ember, fojtsd vissza könnyed, ha lelked sírni kezd
s engedd: öleljen át most, a szép májusi est.

Figyeld a fák növését s a szállószél szavát,
ki úgy cirógat mostan, mint jó édesanyád,
figyeld, hogy körülötted minden hogy muzsikál:
mi fölidéz szivedben: emléket, dalt, mesét,
figyeld, hogy leng az égen a fátyolos tejut,
s a csillag égi útját, ha előtted lefut,
figyeld, hogy körülötted minden hogy muzsikál:
a föld, a fák, az égbolt, a szél, a kis bogár,
ember, kire, mint zápor, a sok kín úgy esett,
engedd, hogy ez a május ölelkezzen veled!

Feledd, hogy vannak tájak e fénylő ég alatt,
hol, mint ős Szodomára vad tűzeső szakadt,
feledd, hogy vannak népek, – ó, szörnyű karaván
kik vadként menekültek ily mesés éjszakán,

feledd el, én testvérem a kort, amelyben elsz
s eredj a selymes rétre: ámulj és heverészsz,
gondolj az ifjú lányra, ki elpirul, ha lát
és csókold, ahol éred: arcát, nyakát, haját,
ember, az élet szörnyű, – mégis szép s elsuhan,
s most: május este van, ó, május este van!...

1915

A föld felitta az ég könnyes buját
S a nyári szél, mint lágy égi kezek,
Úgy cirógatják a föld koszorúját.
S a madarak vékony és finom zengése
A cseresznyefákon, – oly szép e muzsika –
S az égő távolok aranyló vetése,
Úgy ringatódzik, mint az Adria,
E zöldes tenger, ha fodrozza vihar.
S a szőlőkarok: e jámbor, nagy erdő,
Mint ég felé nyult esdeklő kezek,
Mikor a napisten feljő,
Tán kövér, nagy fürtöket esengenek.
S párzó pillangók a bogáncsvirágon,
A fény meg táncol a lombréseken,
S én a meleg, a zsongó fűágyon,
Úgy tünődöm a múló életen,
Mert szép a nyár, ha így sziven csókolhat
Csordultig vággyal a réten, ha zöld,
De ki sejti, mit hoz egy őszi komor nap,
Ha felhőzni látjuk a fekete hollókat
És fáradt az ember és fáradt a föld?...

1914

Madarat nem lesni, kék eget nem látni
Fáj, testvér, fáj,
A napos tarlókon, sohase mélázni,
Fáj, testvér, fáj.
Patakzúgást hallani, tükörét nem nézni,
Búsan botorkálni, vak éjfélben élni,
Fáj, testvér, fáj.

Fehér bárány szőrét vakon simogatni,
Fáj, testvér, fáj,
Aranykalászt többé sohase aratni,
Fáj, testvér, fáj,
Nem lesni, hogy csillag mikor fut az égről,
Nem tudni magasról, sem a messzeségről,
Fáj, testvér, fáj.

Kék szemet, feketét sose csalogatni,
Fáj, testvér, fáj,
Szemmel a szüzeket sose simogatni,
Fáj, testvér, fáj.
Többé nem vigadni, se nem szüretelni,
Egyik éjszakából a másikba menni,
Fáj, testvér, fáj!...

1915

Nem tud róla senki! se ember, se világ,
rejtőzik, mint gazban a szagos vadvirág,
országút se kanyarog, amerre ő él:
a nap pirosítja s legyezgeti a szél.

A bokrok, a fák s a mezei madarak,
tudják csak, hogy itt van a kis tanya alatt
s nagynéha egy megszédült katicabogár
a keblére tapad, vagy a vállára száll.

És vasárnap mégis tarkán, színesen
kiöltözik; suhog rajta a selyem
valakit vár, aki csak nem jön sehol,
míg a messzi faluban a harang dele szól.

Estig megkerüli százszor a tanyát,
kerek, kicsi tükrén gusztálja magát,
s úgy fáj lelkének, mivel nem szóbeszéd:
hogy haja milyen szőke s szeme milyen kék.

Oly tág itt a világ s oly messzi a határ,
mégis hozzá senki, soha nem talál,
ám éjszaka, mikor a denevér repül:
ablaka alatt a puszta hegedül

s a hold fénye az égről ágyára száll...

1915

LEPIHENEK . . .

Lepihenek egy százados tölgy alján,
Kemény törzséhez támasztom fejem
És hallgatom a föld lágy pihegését:
És elnézem a madárhadakat
A sarjadó vetéseken.

Valami ismeretlen, néma bánat
Fátylával elfödi a szívemet
És búsan figyelem a méla tájat,
A szálló galambot kéklő ég alatt,
A patakot, a hegyeket.

Ó minden él! Ős halhatatlan lelke
A mindenségnek, bennem is ragyog,
Az én két könnyes, szomorú szemem,
Ha megnyitom, ott láthatjátok benn
Parányi pontban a napot.

Nekem anyám a föld s édes testvérem
E tölgy, mely alatt úgy elpihenek
S fáj látnom egy-egy letépett virágot,
Fáj látnom egy eltiport bogarat,
Fáj látnom egy fázó ebet.

Mert mindnyájunknak egy a táplálója,
Mert mindnyájunknak kiszabva az ut,
És gyorsan pereg le a homokóra,
És mindig közelebb kerül a távol,
S egyszer mindenki odajut.

Nekem a tölgy súg szép őszi meséket,
Nekem az alkony búsan integet,
És hozzám simul szelíden az állat,
És nekem dalol a vándormadár,
Ó, nem vagyunk idegenek.

1915

A KASZÁLÓN

A kaszálón egy nagy boglya tövében
Hűvös árnyékon levetem magam.
Fülembe muzsikálgat a meleg szél
Altató, csöndes, bús dallama van.

És szivom a föld mámoros illatját,
Keringő fecskék szelik az eget –
S most én az élet kincses fejedelme:
A gondnak, bánatnak kesztyűt vetek.

E szépségeket ki veszi el tőlem
Mit elém hord ez a kis pillanat,
Hogy eltudom úgy az eget bámulni
S illatos árnyban lesni madarat.

Barna kenyéren élek hej, gyakorta
Kristályos kutvíz az én italom,
De nem tud senkisem úgy eltűnődni
Egy szálló lepkén, égő csillagon.

Nem tud úgy senki a rétre borulni
S szemmel követni vándor bogarat
Mint én, amikor csókolgat az alkony
Itt a kaszálón, a boglya alatt.

1915

Ha két szemem az őszi tájba mélyed
Ős fákon át, miken fészekcsomók
Üresen ásítoznak föl az égnek
S látom alattuk a sorvadt folyót,
A meddő földeket, az ólmos határt:
Szívemre ül a csönd mesetündére
S fülembe muzsikálja a halált.

Mint az eső a földet, úgy ver engem a gond,
S úgy őszül a fejem, mint dértől a fa ága,
S mint fagyos szél, mely vágtat s mindent halomra ront
Az esztendők fölöttem úgy gyűlnek és úgy szállnak
S úgy tűnik ifjúságom, akár a nyári dél,
S így lettem lelke én a csöndes, bágyadt ősznek,
Már vállon érint érzem és ráncigál a tél,
S a hulló hó, a pelyhek, majd nyomtalan befödnek.

Es két szemem megdermed, mint befagyott patak,
És két karom megdermed, mint a fakoronák,
És a szívem megáll, mint fagyos éj alatt
A jég, mely a folyót nem engedi tovább,
S a halotti lepel, úgy hull rám, úgy befed,
Mint fáradt földeket s alvó tájat a hó
S úgy jön majd, mint a szálló, sötét varjusereg
Tűnő ravatalomhoz a sok-sok sirató.

Ha két szemem az őszi tájba mélyed
Fakoronákon át:
Én hallom muzsikálni a halált...

1915

Drótokon orgonál, vizeket zaklat,
Hegyeken csavarog, felhőket szaggat,
Tüzet fúj, füstöt fal, incselkedik lágyan,
Bujkál a viganók rejtelmes fodrában,
Hajfürtöket kuszál, titkokat kísér:
A tavaszi szél, a tavaszi szél.

Fülünkbe muzsikál, szívünkbe csilingel,
Arcunkat becézi, ajtónkon kilincsel,
Hol gyöngéd, hol hűvös, változó a kedve.
Nincs aki szeszélyét bilincsekbe verje.
Kunyhótól röptében az egekig ér:
A tavaszi szél, a tavaszi szél.

Tanyákra bekopog s hurrá! tova vágtat,
Fölriaszt álmodó, öreg kápolnákat,
Vakolatot tép le, kereszteket tördel,
Incselkedik jámbor, csemete törzsekkel.
Vándorokat kerget, fecskéket kísér:
A tavaszi szél, a tavaszi szél.

A dermedt kő-szfynxek homoksírját ássa,
Mert ő a sivatag szörnyű óriása,
Egyik lába itt van, a másik ki tudja?
Messzi Indiában a pusztákat futja.
Cimborája ördög, hiteget, igér:
A tavaszi szél, a tavaszi szél.

Bomlasztja a földet, kergeti a vért,
Don Juant követte, űzte Ahasvért,
Hirnöke viharnak, vizek haragjának,
Amikor széttépnek: ágyat, medret, gátat,
És akkor mosolyog, ha mindenki fél:
A tavaszi szél, a tavaszi szél.

Vajon mit hoz mostan? lessük sóhaját,
Életet, nyarat, vagy fekete halált?
Pásztorórák üdvét, égő kínokat?
Röptében vajon most miket osztogat?
Ó, annyi a vágyó, aki vár, aki kér,
Jöjj tavaszi szél, jöjj tavaszi szél!...

1915

A magyar faluk és kunsági földek
Bánatba fagyva dermedten várnak,
S az őszi napok vad ködökben járnak
És minden mosolyt, örömöt megölnek,
S a vizek sírnak, mintha lelkük lenne,
Könnyes szavuk a távolba szakad
S fövényük, mintha messze üzenne:
Hozzátok vissza a mi örömünket,
Halászok csöndjét és a vizek álmát,
Faluink csillagos, halk éjszakáját,
És áldott földünk termő erejét,
Hozzátok vissza a kaszát, ekét
S a fiainkat: élő vetésünket,
A mi tulajdon lelkünket!

A magyar faluk és kunsági földek,
Most mind égő aranyba öltöznek,
És fényben úsznak a csöpp háztetők,
Ezüstösek a tarlók, legelők,
És mint a gyémánt ég a lányok szeme,

És hajuk szőke, mint a búzakalász,
Vagy, mint az éjfél, komor, fekete,
És az arcuk, mint a hamvas barack,
És az ajkuk, mint a piros cseresznye,
És a szavuk lágy, mint az őszesti szél,
És bánatuk, mint a kis harang zenél,
Mikor árvultan a párnára dőlnek.

Ne verd, magyar sors, több bánattal e földet!

1916

A piros arcú napsütötte lányok
Sarjut kaszálnak,
Oly tarkák, mint a réti vadvirágok
S telthusú karjukon táncol a nap,
Ajkuk dalol,
Körülöttük zöld lankák, illat, szél, sugarak,
S a párjuk messze jár, messze valahol.

Érik a vetés, a föld buján zöldel
S a szemük ragyog, mint a májusi ég,
És suttogva beszélnek az ébredő földdel
És fénylik a távol, a messze vidék,
Meleg a barázda, ahova lépnek,
Szűz vérük mulat,
És a nap megjárja a nagy messzeséget,
Hogy csókolhassa rózsás vállukat.

Lendül a karjuk s ők hajlongva, ringva,
Pompáznak, mint a színes selyem,
Lábukra kúszik a vonagló inda
Szerelmesen.
S napáldozáskor, ha lepihennek,
S a táj halk, mint a sír.
Messzi tájakra bús szókat üzennek:
Mert senki se ír, senki se ír...

1916

Tölgy kell koporsóra,
Tölgy kell keresztfára,
Minden csöpp részemnek
Tenger vér az ára.
Éjszakáim sírnak,
Nappalaim fájnak,
A húsomba vernek,
A szívembe vájnak
És körülhálóznak,
Össze-vissza fonnak,
Virágos arcomra
Barázdákat vonnak.
Jaj, ha megrontják az
Élet magját bennem,
Jaj, ha meddőn elszáll
A tavasz felettem,
Ifjú halottakat
Vetnek belém sorra,
Ki gondol búzára,
Ki gondol most rozsra,
Ki gondol szőlőre,
És ki orgonára;

Tölgy kell koporsóra,
Tölgy kell keresztfára.

1916

Hol van menedéke mostan a madárnak,
Mikor égő golyók az erdőkre szállnak
S tüzes esők hullnak,
Piros tavak kelnek:
A madarak vajon most hol énekelnek?

Máskor röpülhettek zord északról délre,
Új ligetek, erdők, új nyarak elébe,
Hol a napos puszták,
S még zöldel a cserje,
De most hova szállnak, merre vajon, merre?

Vihar a vizeken, halál a földeken,
A földek kövérjén csak siralom terem,
Se kalász, se virág,
Se szüret, se ének,
Ó, a madarak most hol vannak, hol élnek?

Kik a tavaszoknak zengő bűbájt adtak,
És múló nyarakat oly szépen sirattak,
Gondolj Uram rájok,
Tégy velük csudát,
S nyisd meg nekik mostan az ég kapuját!

Lásd, mi itt gubbasztunk, riadtan, megbújva,
Míg kívül a rontás haragját kifújja,
Tető alatt mégis,
Valahogy csak álljuk,
Jaj, de a madarat, Uram, féltjük, szánjuk!...

1916

EMILE VERHAEREN

Ama hírre, hogy vonat agyongázolta

Ó, nem egy nyárral lett szegényebb a földünk,
de egy dallammal is, mely a távolba halt,
Áldjuk meg azt a flamand ravatalt,
amely a téli messzeségben föltünt.

Sírjon szívemmel, jaj, sírjon minden lélek,
szemünk harmatozzon, mint a hajnali ég,
Verhaeren lelke, a dús, zengő vidék
Szétfoszlott, mint egy fájó hattyú-ének.

Szörnyű halála, szörnyűbb száz halálnál,
az érc költőjét, a vas ölte meg,
s az Erő istene sír most ravatalánál.

Az ég, a föld s a víz könnyűi hullnak,
mert egy sugár a Kozmoszba veszett,
s a világok most nélküle fakulnak...

1916

FARKASORDÍTÓ ÉJSZAKA

A csillagok is fáznak, úgy dideregnek mind:
remeg, reszket a fényük, akárcsak én idekint,
a hold meg oly fehéren, oly hidegen ragyog,
mint esett vándor arca, aki már megfagyott.

A fák is zuzmarásan szürke, zord szellemek,
megnyúló ágaikkal az égre esdenek,
ki tudja mit zokognak, vagy álmodnak talán:
májust, lombot, madárdalt e jeges éjszakán?

A hó, a fagy, a dér is, most úgy ölelik át:
a vermet, odut, fészket, a deszkakalyibát,
s ott összegubancolva, fázós vackuk megett,
elpihegnek: a vadak, madarak, emberek.

S két kései zarándok bolyong csak egyedül:
én, amúgy lépésben s a szél, amely repül,
megbolygatjuk a csendet, zúgjuk a tél dalát,
s nem hagyjuk elaludni itt künn az éjszakát...

1917

Ős jegenyék között a Vág folyó mentén
zug egy malom, egy rozzant malom:
Galambok, verebek és tündöklő pávák
rajzanak bent a lisztes udvaron.

S az idő áll itt, minden mozdulatlan:
a fák, a rétek, a föld és az ég
s egyhangúan kattog, ki tudja mióta
a türelmes, korhadt malomkerék.

És künn a mezőkön füstölve kígyózik
a gyorsvonat s messzi tájakra fut,
tán a mesék földjére, ahol gyémántos fénylők
az erdők, a városok, a faluk.

S itt áll az idő, csak a Nap az égen
jelzi a hajnalt, a délt, éjszakát,
s a jegenyék zugnak, ha felettük dörögve
nagyníha egy zivatar vonul át.

S utána itt megint minden oly egyhangú,
csak a vén malom kattog, messze zenél,
mintha csak azt zugná a végtelenségbe:
békesség, kenyér, bé-kes-ség, ke-nyér . . .

1917

Csukjuk be édes a kaput,
Maradjon kívül minden élet:
Városok, hegyek és faluk
S az áhított kék messzeségek.
Játsszuk csak csöndesen belül...
Úgy kettesben az ispilángot,
S hallgassuk: az idő mint repül,
Mert pillangók az évek és az álmok.

Csukjuk be édes a kaput,
S lelkünk, ha tud még: muzsikáljon,
Úgyis olyan rövid az út
S fölötte eltűnik a lábnyom.
Az égen tovább él a Nap.
Medrében egyre zúg a tenger
S a végtelen kék ég alatt
Tudjuk: csak vendég itt az árva ember.

Csukjuk be édes a kaput,
Virágzik úgyis a kis fészek,
Ha leengedjük a zsalut:
Szemünk tűz csillagai égnek.

Szívünkből hajt ki itt a Nyár
És körülöttünk délibábok,
Tündérek tarka raja száll
S nem halljuk a sikoltó, vad világot!

Csukjuk be édes a kaput...

1917

MOST, HOGY KIKEZD A SZÚ...

Most, hogy kikezd a szú; érzem csak igazán
az ágat, amelyen lengek, mint az alma a fán.
Elég egy széllegyintés, egy zápor s már lever
az enyészet rögére a halál, s lelegel.

Most érzem a világot és benne magamat,
életidőm is tudom, hogy csak múló pillanat.
Mit ér, hogy hívő voltam, alázatos, kegyes
Nap és csillagimádó erdei énekes.

Mit ér, hogy a szegénység, mint hűséges barát
kísért egy életen, s hogy mennyei szolgaság
béklyóját viseltem és homlokom mögött
annyi gondolat gyult fel, fészkelt és röpködött.

Mit ér, hogy nem volt meddő, önös és magtalan
a létem s hogy törzsemnek új hajtása van?
Engem a szú kikezdett s lassan pusztítva rág,
így veszejtem el magamat és engem a Világ.

Szeretnék megmaradni, ámulni, álmodni még,
nézni, hogy mint gyúl ki: a tündöklő, hajnali ég,
vad tájak vándora lennék s útmenti vén fák alatt
lesném az elhúzó, sikongó madarakat.

Élni, remegni, dalolni: mint a víz, a szél, a fák,
ős erdők illatát szívni, inni a nap sugarát.
Fogyó életem őre, halld, hogy sikoltok feléd,
hol, merre talállak most? jaj, hogy fogódzak beléd.

1917

HA TUDNÁM . . .*

Ha tudnám, hogy most rejtik valahol,
Megindulnék és mennék
Jaj, mennék, mennék, mennék,
Míg végre rája lelnék.

Ha tudnám, hogy most rejtik valahol,
Vastag páncélszobába,
Tíz körmöm addig vájna,
Jaj vájna, vájna, vájna,
Míg végre rátalálna.

Ha tudnám, hogy most rejtik valahol,
S csak sírni kéne érte
Jaj térdre hullnék, térdre,
És sírnék, sírnék érte,
Hogy lássam, lássam élve.

Ha tudnám, hogy most rejtik valahol,
S nem kapnám meg, ha kérném,
A szemem, arcom, gégém,
Véresre, csuffá tépném
És meghalnék a végén.

* *Miklós fiam halála után*

De jaj a föld, a föld takarja őt
S alatta koporsó fedél –
Kiásnám, de nem él! –
És nem lát, nem beszél!

Oh jaj a föld, a föld takarja őt!

1917

Uram, ha látnád, hogy lendül az égnek
Az én elszáradt két csontos karom,
Mikor szívemből e vezeklő ének
Kicsordul és a könnyem hullatom.

Uram, ha látnád e bús szürkületben
Mint árva fa, kopár puszták felett
Itt senki sem zokog keservesebben,
Mint én, a te meghajszolt énekesed.

Mint árva fa, mely lombtalan és csonkán
Elűz a tájról minden madarat,
S a szélben sír önnön élete sorsán,
Mikor pompáznak fénylő, szent nyarak.

Úgy állok én tengernyi panaszommal
Vezeklő népem tengere mögött
És rokonságot tartok az ős Jóbbal,
Kit ver a gyász, gond, örlő kín között.

Úgy állok én itt talpig feketében,
Akár az éj, mely bús, csillagtalan,
Az éjnél is még sokkal feketébben.
Mert annak is még ezüst holdja van,

Tekints le rám, s egy sugárt hajnalodból
Csókolj szememre, hisz már oly sötét,
Mint két vak ablak rommá lett templomból
A szenvedésből sok már és elég!

Mi bűnöm volt, már mind levezekeltem,
És most már megtisztulva távozom.
Lásd homlokomat sokszor sebesre vertem
És sorsomat dehogyis átkozom!

Hisz úgy szerettem tövén a virágot,
Le sose téptem; durván, ridegen.
S csak szemmel becéztem e nagy világot,
Mint tilos kertet vándor, idegen.

S úgy állok most itt a komor szürkületben,
Mint árva fa, kopár puszták felett.
Itt senki sem zokog keservesebben,
Mint én, a te meghajszolt énekesed.

1917

TESTVER, KI UTÁNAM JÖSSZ...

A névtelen hős sírja előtt

Testvér, ki utánam jössz, s egy más kor hajtása lettél
a glóbusz roppant felületén s új nemzedék atomja vagy,
gondolj rám szánalommal és hullajts könnyeket értem,
ha utad arra visz, ahol egy hant alatt feledve porladok.

Testvér, egy szörnyű időnek voltam a gyermeke én,
fölöttem az égbolt dörögve komorult feketén,
e század Káinja voltam, mert úgy rendelték az álnok
vezérek és császárok.

Testvér, ínséges örökség maradt számodra utánam
s a termő televény hajtása: csak sírhant és kereszt
és omladozik házam, s te oly véznán, vértelen, gyöngén
csetlesz-botlasz e világ üszkei, romjai alatt.

Testvér, ne vedd zokon, hogy ilyen siralmas a részed,
hogy földulva öröklöd éntőlem a mindenséget,
hogy testvértelen vagy, s a népek mély, nagy óceánján
nem lelsz partot a gályán.

Nem én akartam így, mert én is szebben szövögettem
az élet fonalát, e napfényes, sugárzó, égi bura alatt,
nem volt más célom, mint munkálni, dalolni, szeretni
s napnyugváskor mélázni a felszökő aranycsillagon.

De, haj, az ütegek szörnyű és gyilkos tűzesője
esztendők során hullt falura, vetésre, legelőre,
irtotta a népek, az állatok s a fák erdejét
e nagy világon szerteszét.

Testvér, ha belátnál a sírok szörnyű rengetegébe
s látnád a hullák megtördelt, szaggatott, roncsolt ezreit,
van, akinek se keze, se lába, van akinek feje nincs
s van aki
szabályos szépen porlad oly ifjan, a háború írtó
gyümölcsecként.
Testvér, testvérem, vigyázz, ha új vihart vetnek a
latrok feletted
ne légy, mint én voltam, áldozati barma a földi
isteneknek,
harsogd és üvöltsd: nem űz többé ölni se parancs,
se ármány,
mert én vagyok az új világ szent magvetője: Ádám!

1917

NÉGY ÖREGUR...

Négy öregúr egy zöld padon,
ülnek búsan hallgatagon;
s feléjük fúj a messzeség:
tündérálmot, tündérmesét.

Az őszi aranyragyogás
olyan bűbájos, oly csodás
s a négy öregúr a pádon:
a csönd, a béke, nyugalom.

Hervadt kezük, bágyadt, fehér,
nincs bennük indulat, se vér,
lelkük nyugodt, arcuk derült,
bánatuk sólyma elrepült.

Mi jár eszükbe? Tán a mult,
az is már halvánnyá fakult,
s emlékük úgy gyúl ki s megyen,
mint hulló csillag az egen.

Szerelem, harc, bízó remény,
immár csak foszló tünemény
s a Mult Szent-György lovagjai
tudnak tűrni, sóhajtani.

Itt ülnek békén a padon,
csüggnek a hulló avaron
s neszelnek valami zenét:
fújja az őszi messzeség.

S köröttük az életfolyam
zúgva morajlik, rohan,
s míg az ég verőfényt szitál
nekik a halál muzsikál...

1918

Nem kell most kürt, se zengő muzsika,
Se pergő dob, se jelszó, hogy: előre!
Új, szebb világok vakmerő fia
Önvéred űz most völgybe, hegytetőre,
A vágyad visz, a szív diktál most néked:
Sírnak feléd bús, szolga messzeségek,
Igás országok, ahol majd ítélsz
Vörös vitéz, vörös vitéz!

Előtted száll, mint rongyos lobogó:
A nép megtépett lelke és villámol,
Mögötted: koldus földön álmodó
Ínségbe fojtott óriási tábor.
Nem rongy császárért villog az acélod
Nagyobb, dicsőbb, és fénylőbb a te célod,
A mélységekből most az égig érsz,
Vörös vitéz, vörös vitéz!

Te zúzod szét a népek láncait,
A nemzetek ősrégi rabigáját.
S ahova lelkünk titkos vágya vitt:
Mint vészes víz, haraggal sodró gályát,
Szállunk előre, intenek a partok
Szorítsd a fegyvert és csak ki a kardot,
Mert jaj nekünk, ha most hátrálsz, kitérsz:
Vörös vitéz, vörös vitéz!

Fejeden Krisztus glóriája ég
Arcodon új világnak fénye lángol,
Amelyben fenség egy: csupán a nép,
És egy az akol és egy a pásztor
S az izzó nap, e termő tüzes csillag
Bőven terít, ha egyszer nyárra virrad,
Meddő ugarra Kánaánt igéz:
Vörös vitéz, vörös vitéz!

Figyeld, hogy zúg az Uralok felől,
Vértes titánok szörnyű hada vágtat,
Tüzes lován az Eszme jár elől
És megbolygatja rendjét a világnak,
Kelet megindult s visz, sodor magával,
Felhő a felhővel, hullám a hullámmal
Vágtass az árral, előre, míg élsz:
Vörös vitéz, vörös vitéz!

Ó, nézd már lobban München, Prága, Bécs,
Magasra csap a forradalmi máglya,
E véres föld most új szférákba lép,
Ez már a poklok s ördögök csatája.
És nincs megnyugvás, nincs már pihenés itt,
Arassuk le a zsarnokok vetését,
Nem riaszt téged tűz, se víz, se vész,
Vörös vitéz, vörös vitéz!

Te új Achillesz, nagy, erős, kemény,
Ki görgeted most küllőjét a földnek,
Te vagy az új jövendő, új remény
S áldott forrása a piros örömnek,
Előre most, csak egyszer, utoljára,
Te vagy a győztes messiási gárda,
Minden proletár ujjongva idéz:
Vörös vitéz, harcos vörös vitéz!

1919

Mint csillagász, ki éjféli magányban
Fénylő világok tájaira száll,
S a rejtelmes, a messzi, piros Marson
Embernyomot, tengert és hegyet talál.
Alvó tüzek ágyát és enyhe tavaszt,
Amelyre ősz bágyadtan sose fordul
S a villámos vihar
Sem csap le ott fönn orvul.

Mint csillagász, én is röpülök messze,
Mikor a nap már lehunyta szemét,
S a fáradt földet elnyelte az este.
Az idő horizontján kutatok,
Melyen egy új világ ragyog,
Mint éji órán, elmém káprázatja,
A szivárványnál színesebbre fest,
S lenyügöz, pihenni nem ereszt,
És milliókat szent álomba ringat:

Ó piros csillag, égő piros csillag!...

1919

NE HERVASSZON AZ ÉLET...

A jóra intlek testvér és arra, hogy vigyázz:
ne hervasszon az élet, a gond, a kín, a gyász.
Úgy járj, mint ember-fenség: keményen, rangosan,
csak nyúl lapul meg gyáván és űzött vad rohan.

Szorítsd keményre öklöd, legyen ütésre kész,
ha sorsod ellened tör s zordan szemedbe néz.
Gázolj át minden rosszon, ha gáncsolni akar:
s légy méreg, perzselő tűz, vagy dúló zivatar!

Tarlók helyén magot vess, hogy érjen a vetés,
kenyér legyen házadban, ha sujt is jégverés,
az erdő azért vénül s érik a föld alatt:
hogy lángja melengessen, ha fagyra áll a Nap.

Azért derül a május, és tündöklik a nyár,
hogy dallal és mosollyal a párodra találj.
S csillagos éjszakákon virágmezők felett,
mint vad szatír igázd le kacér szerelmedet.

Ne pusztulj balgán, gyáván, kurjants még egy nagyot,
hogy belerendüljenek a messzi csillagok.
Halál strázsál mögötted, ha tétlen sírni lát;
ember vagy itt e földön: egy élet, egy világ!

1920

Az élete áll, az ideje repül:
dologtalanul és reménytelenül,
s kezét, amely erős, mint az acél,
elhaló ágként himbálja a szél.

Nem tudja, hogy mit kezdjen önmagával,
ha fölveri a hajnal, a madárdal,
hova, merre induljon céltalan?
s hazátlan, bárha honja van.

Mint rabmadár, aki még ifjú, fürge,
menekülne innen, futna, repülne,
de nem mozdulhat semerre szegény:
és itt se kenyér, se remény.

Gondjai őrlik, izmai hajszolják,
nem vállalja őt a dús anyaország.
száz út előtte és száz messzeség,
mégis tilosra lép, ha lép.

Így is birkóznék itt a létért váltig,
de nincs kivel, felé a Semmi ásít,
mint a holt fa, olyan meddő: csak áll
s kikezdi már a szúhalál.

Így teng ő búsan e szép világ felett,
komoran bámulja az üres eget,
s egy vad, kemény, zordon viharra vár,
amely tűzzel kalapál, kaszál.

Viharra vár, termékeny zivatarra,
hogy termő életét visszaadja,
vagy gyujtsa föl, mint korhadt, öreg fát,
mikor a villám belevág!...

1920

Nehéz fejem a szagos rétre hajtom
s tekintetem a távolba vetem,
napos földekre, ringó vetésekre:
az aranyjólét be dúsan terem!
S mint apró hangyák a gazdag föld hátán
úgy nyüzsög, dolgozik a sok paraszt
az anyaföld termő, dús ábrázatján
irtják és gyomlálják a gazt.

Ükapjuk is már így formálta, gyúrta
a barna földet, izzó nyarakon,
hol vannak ők már? csak a föld a régi,
de új az ásó és más a malom,
új nóta járja az árnyékos dülőn,
a régi, jámbor oda már,
hallom a nótát, a szél idehajtja,
lázad nyomában a határ!

És lázad a lelkem, amint idehallom,
haragvó tűz a szülője neki,
ott sistereg a lélek legmélyén a fénye
s villámait a rónákra veti.
Kaszák pengéjén villan a szikrája,
mert élesek és fénylők a kaszák
s a vetés rendje bomlik, hogyha egyszer
haragos kedvvel a tövébe vág.

Nehéz fejem a szagos rétre hajtom
és hallgatom a vén föld moraját,
s a vetésekről a szél felém hajtja
a parasztok új, lázadó dalát.
Földmoraj, nóta, éles kaszacsengés,
keserű üröm a parasztszív alatt:
Vihar lesz ebből, akárki meglátja,
vihar lesz ebből pár esztendő alatt!

1920

Az éjszaka rég kiteregette sötétjét
S én a domboldalon bandukolok árván,
Egy messzi toronyban kongatják az éjfélt
S a tavasz költözik langyos szelek szárnyán.
Déli szél, meleg szél hullámzik a tájon:
Az ifjú hajtások remegnek a fákon,
S a messzi sötétben fáradt madarak:
Szállanak, szállanak, szállanak...

Az éj mögött valaki virraszt most és strázsál,
Oly nyugtalanok az erdők s a vizek,
S én is, a meghajszolt szegény földi Lázár
Szívemben tündérálmokat viszek.
S úgy érzem, hogy most angyalok kísérnek,
Ilyen éjfélben történnek a csodák:
Halk hárfazenével, – ó mennyei ének
Megindulnak a jegenyék, a topolyák.

Zörögve, aszottan gázolnak át mocsáron,
S nem szegi útjukat a láp, az ingovány,
Zugva vonulnak át a hegyi tájon
S a menet oly megdöbbentő, lerongyolt, sovány.
A nagy császár vitézei így vonultak el hajdan
Égő Moszkva felől, zord, rendetlen rajban,
Ámde emezek? oly vidám izenettel:
A falvak alatt megpihennek reggel.

S a korán kelő cseléd, ki a jószággal bánik,
Dalolva köszönti e sok jövevényt,
Felragyog a reggel, orgona virágzik
S hallják a tavaszi, zümmögő zenét.
A falvak nagy utcáján porzik már a csorda,
Túlköl a szarukürt, zeng a kuvasz torka:
Élni, élni, élni, már nógat a világ,
Megjöttek a fák, a májusi fák!...

1920

Ott messze fönt, a sarköv zord égboltja alatt,
ahol a jég, a hó, a köd szürkél és vak a Nap,
ahol a világ bánata felhőzik s megfojtja az eget,
ahol a szél csak örökké sír a megdermedt vizek felett;
ott él a rénszarvas nyájban, vagy árva egyedül
portyázik, száguld s végzete elől bujdos, menekül,
mert élni jó s iramlani jó, a jéghalmokon át,
s hallgatni, érezni jó, a zúgó viharok, éles, vad ostorát.

S ha elpihen sötét vermében, egy jégdomb oldala alatt,
önnön páráján melegszik s ha pillái álomra hajlanak:
álmodik ő is, ujjong, ficánkol egy foltnyi rög fölött,
mit be nem fujt a szél, hó s a jég el nem födött,
s ott zuzmót, gyökeret lel, kövér bokrokat legelész,
közben fölveti fejét és szimatolva a messzibe néz:
nem közelg-é a homályból, vadászcselekkel a vad,
pányvákat vető, kegyetlen, csúf eszkimó csapat?

Így legel álmában a rénszarvas s oly szép most amit lát:
fehéren tündöklik előtte az álombeli jeges világ,
a hideg csillagok égnek, villognak a dombok, a hegyek
s eltüntek fölöttük a metsző, a sikongó szelek,
mennyei a csönd, amikor felbőg: zeng, zúg e vad
költemény,

így játszik a lelkével, a jó és a kegyelmes remény,
a ködös ég megnyílik s a nagyfejű isten föléje hajol,
hideg kezével simogatja, a fülébe duruzsolva szól.

Így álmodik a rénszarvas is, messze, északon valahol.

1920

Tekints le néha ránk a ködös égből
Oh drága Nap, te fénylő, égi szem,
Nem kalászért esdek lelked erejéből,
De másért vérzik most itt a szívem.
Szárítsd fel kint a csatakos utcákat
Mert a csöppségek még mezitláb járnak.

A külvárosban, – most is sír a lelkem –
Tipegnek fázva, mint kis angyalok,
A hóban, fagyban és nyirkos hidegben,
Ahol az eb is ritkán csavarog,
A halál rémei prédára várnak:
A csöppségek ott még mezitláb járnak.

Vékony kis lábuk szaporábban szökdel,
Ritmust diktál nekik a sár, a víz,
Az arcuk kék, a szemük tele könnyel,
Ha útjuk boltba, iskolába visz,
S cipőt nem kérnek, senkitől se várnak:
A csöppségek bizony még mezitláb járnak.

Ha torkuk fáj, hívják az orvos bácsit,
S úgy néz rá égő, lázas kis szemük,
Most istenre, ki rájuk most vigyáz itt,
Hogy ne fájjon a testük, tüdejük,
S nem sejtik azt, hogy azért estek ágynak,
Mert decemberben még mezitláb járnak.

Oh drága Nap, tekints le most az égről,
Szárítsd fel itt a nedves utakat.
Teríts le szőnyeget aranyló fényből,
Legyen száraz az út a lábuk alatt.
A kis fehér koporsók nagyon fájnak,
S a csöppségek itt lent mezitláb járnak!.

1920

TÉLI HAJNAL

*Derkovits Gyula egy képe alá**

Csatangolok a külső perifériákon
téli hajnalban, messze, messze kint,
kalyibák közt, a Rákosmenti tájon
s a szegénység szörnyű pokla meglegyint.
A ködben sereglenek a rongyos árnyak,
nyűgösen tiporják a havat, sarat,
még érzik melegét a vacokszalmának
s fülük hegyét már égeti a fagy.

A varjak is csücsülnek lágy, meghitt fészkükben,
de őket kiverte az örök remegés,
az álom még gubbaszt mély üreges szemükben,
s úgy érzik, hogy mennyei jó: a heverés.
De a gyár kürtje harsog, sípol a sziréna,
s gyors ütemben marsolnak ifjak, öregek,
útjukban föl-fölsóhajtanak néha:
„kínnal megszolgáljuk a falat kenyeret".

** Derkovits Gyula utolsó megrendítően szép kiállításán szerepelt ez a kép, amely egy téli hajnalban száguldó vonatot ábrázolt s a sínek mentén egy csapat munkás bandukol a munkába. A téli ködbeveszőembercsapat drámaian jelenítette meg a dolgozók küzdelmét a puszta kenyérért a kapitalista társadalomban. A kép ma a Szépművészeti Múzeum tulajdonában van, s jóval a művész halála után került oda.*

S úgy baktatnak a dérben összegubbancolva,
lépésnyire látnak csak a nyűtt seregek
lelkük mint e hajnal, hideg és mogorva,
s nyesettszárnyú holló a komor képzelet:
Azokra gondolnak, akik tétlenül és búsan
inség oduikban várják a tavaszt,
s a remény egy sugara az arcukra surran,
szombaton ők mégis csörgetnek garast.

Útjukat lezárja egy vasúti sorompó
s elvágtat előttük egy hajnali vonat,
(ez is oly fájdalmas, olyan kedvetrontó),
bámulják a suhanó ablaksorokat.
Egy vágyat dobol most szívük a bordákon,
messze elvágtatni: gond és kín elől,
oda, ahol a nap sugárzik a pusztákon
s egy néger a kókuszfa törzséhez dől.

Tündéri álom incselkedik zord lelkükkel,
a messzi vonatra álmodják magukat,
amely kattogva, rég a vak ködökbe tünt el,
s ők megint csak tiporják robot-utjukat.
Nyirkot, ködöt falnak, hideg párát lehelnek,
s úgy érnek célhoz, elfáradva már,
s maradék erejükkel mégis énekelnek:
„Lesz még egyszer tavasz, lesz még egyszer nyár

1920

AZ ÉN ÉLETEM...

Az én életem nemcsak az enyém,
Részt kap e földön abból sok szegény,
S ha föl nem dúlja orkán, jégverés,
Lelkem humuszán dúsabb a vetés,
Soká míveltem, hogy termő legyen,
Italom könny volt, bú a kenyerem,
S ha ébren lelt sok őszi virradat,
Igéztek titokzatos, bölcs szavak
És megszületett sok dal, költemény:
Az én életem nemcsak az enyém.

A más kínjával kínoztam magam,
A más gondjáért szürkült a hajam.
S alig delel a nap fejem felett,
Jönnek a fagyos északi szelek,
Alig egy csók, egy tavasz, egy virág,
S kapom a távozók búcsúfiát,
Fiatalságom! te zengő madár,
Most meg dalolj, harsogjon a határ,
Vagy sirjon lelkem könnyes énekén:

Az én életem nemcsak az enyém!...

1920

Lesz-é vajon oly szép az öregségem,
mint ez a táj, mely csupa őszi fény:
omló arany a tarlókon, az éren,
mikor a nap fölkél, s mikor lemén.
A nyirfák lombja ritkul és az ágon
lassan elnémul a jósló kakuk
s a pásztortűz is künn a sarju-ágyon
szelíden elaludt.

A szürke köd, az aggok selymes fátyla
a szemhatárig már mindent befed,
a nomád madarak napfényes ágya
vetések alján immár nem vetett.
A vizek lefogytak és a kunyhók résén
a vihar tüdeje már bedudál
s a rónákra, búcsúzó október végén
az ég ezüst fénycsókokat dobál.

Lesz-é vajon oly szép az öregségem,
mint ez az ősz, mely most szívemre hull
járok-é ősz fejjel feketében
fénylő fák alján, a hetvenen túl?
Elapad-e lelkemben is az ének
olyan szelíden, mint az ér, a patak
s elhallgatok-e vajon – ha még élek –
oly fönséggel, mint most a madarak?

És arcom, ha nemes sápadtra válik,
rászökik-e mosoly olyan szelíd,
mint most e tájra, mikor a fény játszik,
míg a fák zöld köntösüket levetik,
juttass nekem sors olyan szép öregséget,
mosolygót, mint a verőfény a fán
s úgy szálljon el tőlem halk sóhajban az élet
egy őszi éjszakán . . .

1920

EGY SZLOVÁK BÁBA EMLÉKÉRE

A Vág partján, szelíd dombok mögött
falun születtem én,
a kert virágba öltözött
kertünk hátsó felén,
egész madárhad énekelt
s reszketett minden ág,
mint anyám szíve odabent
míg a bábára várt.

E nehéz, vajudó éjszakán
ő volt a fáklyafény,
csillagot is így szül talán
a tűz, az ég ölén.
S anyám érezte, hogy vele
szédül a nagy világ
és várta a derűs, mosolygó
Kalmenka Máriát.

Nélküle nem volt születés,
mindig strázsált szegény,
most én voltam életre kész:
az új ember-remény.
A sors azóta de vetett,
volt ami vert, ami fájt
s keserűn idéztem eleget
Kalmenka Máriát.

Mégis áldom, amért vagyok
és hogy megizlelém
az életet, a tavaszt, napot,
a föld felületén
s megismertem a kínt, a bút
s mily csodás a világ:
azért is áldom, ha eszembe jut:
Kalmenka Máriát.

Az élet sokszor fájt nagyon:
hegy, völgy, vad szakadék
került elém, zord utakon,
s csoda, hogy vagyok ma még!
De szürkülve is még dalolok,
mint gondatlan diák,
hagyjátok békén nyugodni ott:
Kalmenka Máriát.

Kereszt sem jelzi sírhelyét,
füves halom se tán,
zápor, vihar söpörte szét
egy rontó éjszakán.
Emlékjel sem, ahol pihen,
se zsálya, vadvirág,
de híven őrzi a szívem:
Kalmenka Máriát.

Csöpp sopornyai temető,
adj szép álmot neki,
a sok virrasztást odalent
szegény pihenje ki.
Sokat szaladt, sokat hajolt,
gyötörte sok fia,
jólelkü, áldott bába volt:
Kalmenka Mária . . .

1920

Virágzik, zeng és gyujt még a neved
és viharzik villámló szellemed,
szent álmaid – figyelhet porkoláb –
e tájon büszkén álmodjuk tovább:
Vigaszt sugároz, erőt csillagod:
ahol a szív sír, s könny ragyog.

Nem kontár, aki téged most idéz,
ám fajtádból csak rongyos közvitéz,
ki dobpergéssel tiszteleg neked,
ha föllángol közöttünk éneked.
Szivárvány, balzsam s harag a dalod:
ahol a szív sír, s könny ragyog.

Egy század hunyt el glóriád fölött
s nyomában most egy vemhesebb szökött,
minden paránya terhes álmaiddal,
már úgy szakadt ránk harccal, vérrel, kínnal,
mégis te diktálsz jövőt, iramot:
ahol a szív sír, s könny ragyog.

Lásd itt e tájon is – koldus világ –
meghalt az álom és a délibáb,
a puszták lelke: a szilaj legény,
mankón kocog kunyhója szegletén,
csikóra kapva nem kurjanthat ott,
ahol a szív sír, s könny ragyog!

Gond a vetés itt, bú az aratás,
sekély vizeknél csügged a halász,
inséget ringat itt a televény,
az eszme láncon, sírban a remény
s a költő is csak mély seb, mely sajog:
ahol a szív sír, s könny ragyog.

Nincs egyebünk, csak néhány énekünk,
amit Te adtál hajdan minekünk,
mákonyital, és reményt ringató,
ha vihar zúg és süllyed a hajó,
ha denevér veri az ablakot:
s ha szívünk sír és könnyünk ragyog.

1920

A nyár a Karsztokon is túl ballagott,
Szicilia rétjein megállt s ott lepihent,
és Pestre már csak a szellőkkel izent
üdvözletül egy-egy-utolsó dallamot.
Koraősz fujdogált az Andrássy út felett,
a hold oly nagyra nőtt ez éjszakán,
csillagok nyiladoztak felettünk a fán
s a paloták tornyain ezüstfény remegett.

Világos volt az éj s az égi pásztorok
felhőket tereltek a magas tájon át
s egy konflisló, ezt a halk vonulást
úgy megriasztotta, hogy itt elcammogott
egy virrasztóval, rejtett, kis kocsmák felé,
hol jó borocska mellett álmodni lehet:
elmult kalandokat, kihült szerelmeket
s ahol dalolni, sírni lehet, befelé.

A Japánban is lomhán szedelődztek:
Szinyei, Kernstock és Lechner tata,
elült a tréfa már, a tüskés szócsata,
s álmaikat otthon folytatván, ledőlnek.
Csak hárman ültünk künn az utcaszegleten
e langyos, koraőszi, szép éjszakán:
Ady Endre, én és Szűcs, a kaján,
s vérünkben muzsikált: ősz, dal, szerelem.

S tenyerébe hajtván bús, nehéz fejét:
Ady zümmögött, Szűcs meg kurjantgatott:
a csengő aranyak és a zengő dalok
menekülnek egymástól messze, messze szét.
S a költő szemei befelé révültek,
rég megülte már a tüzes paripát
és megnyilt előtte az a másik világ,
ahol loboghat, csaponghat és repülhet.

Rossz tájon járhatott!... a paraszt Apolló
sírt, mint Homér a királyi lakomán,
vert lelke, népe és hazája során,
s úgy gubbasztott, mint egy fekete holló,
talán démonok gurították előtte a Napot,
izzott a föld, lángoltak a mezők
s a felszökkenő, tündöklő hajnal előtt
suhogtak körülötte csillagok, angyalok.

És muzsikált a távol, a város és az út,
a rónák, lápok, erdők énekeltek
s az őszi éjbe bús nótákat leheltek
a holdvilágos, aluvó faluk.
S valahol már zúgtak, strázsáltak javában
a dúló dandárok, a halállégiók:
tán a vén világ hattyúéneke szólt
s felzokogott a fénylő őszi éjszakában...

S néha, mikor a Költő sírjánál megállok,
hol immár csak a porai nyugszanak,
a nehéz, a gyepes, bús rögök alatt,
e különös éjszakára mindig visszalátok,
Ott ültünk hárman az utcaszegleten,
fölöttünk a hold szélesen vigyorog,
tenger ezüstje a városra csorog,
s velünk zeng, velünk sír, a világegyetem!

1920

Úgy látom őt s úgy él bennem, míg élek:
az ugart szántva, az eke mögött lépked,
fehér szakállát enyhe szél kuszálja,
s kenyerét, ha földes úr is: megszolgálja.
És úgy is látom őt, hogy talpat kalapál,
mert szegény a muzsik... és oly nagy a sár
s végül, úgy látom, mint a betűvetés mesterét:
amit leír ige, tűz, hegyibeszéd!...

Így él ő bennünk, milliók agyában,
milliók szívében, a sötétség szakában,
az Emberiség napjaként, önmagát táplálva
sugárzik, melegít és érlel a lángja:
világít, gyujtogat és meg-megragyogtat
egy megszépült világot, s új országokat,
s új mesgyék nyílnak betűi nyomán
e földgolyón, e roppant Golgotán.

S új erdők nyilnak e kopár rög felett
s fölöttük fénylenek a szálló fellegek,
a mezők dalolnak messze szerteszét
aranyreggelt és kéklő reményt.
Füttyökkel vígan zúgnak a szelek
s hófehér felhő-zászlók lengenek, –
majális díszbe borul a világ,
ha fölzendülnek lelkéből a muzsikák.

Így érlelte ő az embervetést,
mint nyári nap a kalászok tengerét
s valamint a mezőkön a hajnali fény,
úgy tündökölt ő a muzsikok szívén.
S míg el nem lobbant életlángja itt
serényen űzte földi dolgait
s alázatos, elbúsult falvak felett:
őrző csillagként lebegett...

Ő volt az élő lelkiismeret,
Ember beszélt itt, próféták helyett
s úgy záporozták szavai belénk:
az új föltámadást, az új reményt.
Rég porrá lett a csontja, ámde lelke
a pusztulás átkával nem volt verve,
haragja ma is villámot cikkáz:
strázsál, fenyeget s vigyáz!...

Fáklyák a betűi és a fáklyavivők
nem ismernek távolt, se időt,
egyik század a másiknak adja át
a népek lázadó és fenyegető igazát.
Úgy gyujtott ő is új virradatot,
mely kelet egén immáron ragyog
s él e próféta s a barbár máglyák alatt
mégis a népek új vetése fakad,
érik az Igazság, s érik az új kenyér
a megalázott, sok szegényekér:
mert Tolsztoj ma is szánt, ma is vet, ma is él!

1921

HIVOGATÓ

Kiss József emlékére

Úgy siratom, mint a párját siratő
énekes madár, a vadon ős fái között.
Kérdem: merre vitte a szél, az égi hajó,
hol bujdosik most és milyen csillagra szökött?

Sikongok, trillázom s hívó hangokon
üzengetek utána, ám róla semmi hír,
az ormokon strázsálom az énekes rokont,
míg a vadont beragyogja az enyhe, esti pír.

Rég lepislog az égről az éjji csillag is,
a ködök is leszállnak és elhalkul a táj,
az álom is rejtelmes mesevilágba visz,
s ott zsongítóbb az emlék s a bánat, hogyha fáj.

Nyugodj meg árva lélek, ő jobb hazát talált,
„mert szélesek és nagyok a végtelen világok"
itt felsebezték lábát göröngyök, hogyha járt,
s ott eléje hajolnak: lágy füvek és virágok.

Nehéz szívvel búcsúzott, sóhajjal elköszönt,
nekivágott a komor, a fekete éjfélnek,
nem állt útjában víz, se hegy, se földgöröngy,
s hosszan elsírt mögötte a bús hattyúének.

Ki tudja, hol gubbaszt már, vagy mely tájak felett
ezüst felhőkön túl: suhog, zenél a szárnya,
Juszuf lelkének fönt rég megnyiltak az egek
s ott fogta föl az Isten tündöklő kalitkája...

1922

Mi magunk törtük, testvér ezt a mesgyét,
Amelyen járunk –
Próféták utja: tenger, völgy, halom,
Mely csupa összhang, fény és irgalom.
Te szinre szint álmodva könnyen járod,
Én öreg hárfán újat muzsikálok,
Im, itt vagyunk, de csak mint ritka vendég
A mi honunk: az örök végtelenség.

Jövünk, megyünk, mint vándorcsillagok,
Lelkünkben a nap mosolya ragyog,
Mégis az élet búját hordja vállunk,
S a Teremtővel izenetet váltunk;
Jövünk, megyünk, mint garabonciások,
Egyszer varázslók, másszor Messiások.
S ha néha szólit egy-egy vemhes század,
Új szint adunk a megfakult világnak.

Miénk volt már a legősibb vadon,
Sátrunk az ég, ágyunk levélalom,
S e sárgolyón egy ragyogóbb világ:
Te fölfogtad e fényharmóniát,
S vad vihar, ha elzúgott fölöttünk,
Az örök szépről szent álmokat szőttünk,
A formák, képek, távolok igéztek,
Mi ritmust adtunk és zengést a szélnek.

Sziklába vájtuk első álmainkat,
Szálló madár volt, vagy tán égi csillag,
Ős puszta s rajta mammutcsorda tán,
Vagy messzejáró vándorkaraván?
Első ihletünk rajtatok cikkázott:
Sziklába vájt csodák, álomlátások,
Ige, szimbólum, első balga ének,
Nekünk játék, s a világnak: művészet.

Jövünk, megyünk, mint vándorcsillagok,
Percek csupán nekünk a századok,
Ha itt vagyunk, nem tudják, hogy vagyunk,
Csak ha a térben messze ballagunk,
Derül a fény ránk, s mi a messzeségben
Megbúvunk isten fénylő köpenyében,
Ahol nincs mult, nincs jövő, nincs jelen,
Vagyunk, míg áll a Világegyetem!...

1923

A város zöld kőkeble elől loholtam,
mint rémült ámokfutó a friss tavasz elébe,
ahol az erdő fái zugtak fel lombos lobogókban
s ibolyaillat szállott az áprilisi fénybe.

A tavalyi avar még barnulva zizegett alattam,
de a madarak daloltak és muzsikált a vérem,
ujjongtam, hogy a Bábelből végre kiszakadhattam –
s elpihenhetek Isten füves, lágy tenyerében.

Ott bogoztam: árván fogyó létem délibábmeséjét
egy májusról, mely csillagosan és virágosan
elhozza meghajszolt lelkemnek a békét:
mert gyengül az életmécs lángja s az idő rohan.

Mi várnivalóm lehet még, aki fegyvertelen és gyengén
állok e vad világ kemény seregei mögött.
Menekülök, mint vén bagoly, ki a vadászra lesvén
magasan s magányosan száll a veszélyek fölött.

Ezért vonulok erdőkbe, csalitokba dalolni,
álmodni, élni, játékos kedvvel, mint egy gyerek.
Nem tudok én öklözni, új rendet vágni, se rabolni
s összekalmárkodni arany- és gyémánthegyeket.

Balga énekes vagyok én, ki magamhoz ölelem a világot
s valameddig csak mécsem lángja ég,
elémtárják a tündöklő mennyországot:
a dal, a föld, a tenger és az ég!...

1922

Jött, mint a fény, napfényes tájon,
s elillant, mint egy illó álom
az ifjúság: én ifjúságom.

Szépen derült fölém a reggel
rózsaszín vándor fellegekkel,
madárdaltól zengett a távol,
furulyált a hajnali pásztor,
és muzsikált a reggeli ég,
Isten meg kitárta szívét,
kitárta szívét s a mosolyában:
csodálatos szépeket láttam.

Jött, mint a fény, napfényes tájon,
s elillant, mint egy illó álom,
minden tündéri látomásom.

Most immár csöndes délután van,
mélázok enyhe napsugárban,
az ég szelíd, akár a lelkem
s villám nem dúl a fellegekben,
kik messze hófehéren szállnak
neki a sűrű éjszakának...

Így távolodtak el éntőlem:
reményeim szép délidőben,
s most immár csöndes délután van
és láthatjátok még az árnyam.
De lassan, lopva jő az este,
remegő, bús árnyamra lesve
s ha belekezd esti dalába,
akkor ránt el az éjszakába.

Jött, mint a fény, napfényes tájon,
s elillant, mint egy illó álom:
kis életem, e nagy világon . . .

1923

ŐSZI SZÉLBEN VADMADÁR

Vadmadár vagyok én, magasan lebegő,
aki nem tudja: merre tart, hova száll.
Az én országom a földgolyót átölelő
égbolt, hol a vak tyúk is csillagot talál.

Alattam a víz, a rög, rab erdők, emberek
s én fönt élek, vonulok, lebegek,
nem állja utam sok tilalmas határ,
csak szállok, szállok a mélységek felett:
mint őszi szélben vadmadár.

Mindig viharzik és zúg eme tájon
a szél, felhők kísérnek, feketék,
s Beethoven hallhatta csak e komor zenét,
amit én hallok zokogni e világon.

Talán a bánatom sír fel így, az búg és énekel,
s komor hangja betölti az égi mezőket
s az tereli a madarakat, felhőket
titokzatos céllal messze, messze el.

S így vonulok én is, ki soha nem talál itt
hivogató fészket, – engem senkise vár,
csak szállok, szállok a vak éjszakáig,
mint magányos, árva vadmadár.

1923

Világ, föld, élet,
sose voltál számomra szebb, gyönyörűbb,
bár sokasodnak ősz fejem körül
az ólmos évek.
Ötvenegy szép nyaram hervadt annyi őszbe,
az ötvenkettedik most záporoz rám:
fényt, derűt, égi sugárba szőve,
pedig üzenget már az éjszakám.
Venyigeként állok a szőlőhegyen:
betegen
s a filoxera tarol körülöttem,
mégis, pusztulásra ítélt törzsem
úgy vigyázza e sugaras televényt.

Világ, föld, élet,
sose voltál számomra szebb, gyönyörűbb,
szépek a kányák, pacsirták, ölyük,
zizegnek a füvek, a lombok, a vetések,
pipiskék fütyülnek, játszik a szél,
akácok, mirtusok illata kél
s a lucernásban nyulak legelésznek,
násztáncot lejtenek a lepkék a réten,
csillog a csermely, a parti föveny
s én mélázok egy odvas fa árnyas tövén.

Vilag, föld, élet,
sose voltál számomra szebb, gyönyörübb,
nézem az eget, a kék gömbölyüt,
az áradó nap tenger nyilait
a nyíló tájak aranyszőnyegén.
Gazdagnak öröm, szegénynek remény,
ez a roskadó dús televény.
Isten kitárta az ablakait:
tódul a fény, a sugár, az illat,
ó, hogy részegít, vakit,
örömre gyújt, elringat.
Zuhog a fény és trilláz a határ
s a tüzes mennybolt ezer nyílásából
lezúdul az élet, a nyár!

Sose voltál számomra szebb, gyönyörübb:
világ, föld, élet!...

1924

Karcsú hercegnők, lágy ritmusra lépnek,
s megsugarazzák a vak levegőt,
ha széttárják az uszálylegyezőt:
a lángoló színűt, a mennyei kéket.

Aranycsipkék, holdak és csillagocskák
remegnek fel színes tolluk hegyén,
a lényük méltóságos, halk, szerény,
s teherként cipelik a fényt, a pompát.

Testükön selymek, színes koszorúk:
derengés, északfény és délibáb,
egy tündöklő, vad egzotikus világ,
ahol zenél az éj s a vizek árja zúg.

Isten rajzolta rájuk mind e szépet:
eget, tengert, csillagot, aranyat,
mégis elátkozott rabmadarak,
kik nem tudják, hogy vannak messzeségek:

erdők, hegyek, szigetek és tavak...

1925

Szekér nélkül baktattak a nagy köruton át:
soványan, porosan jöttek a nagy utról,
ki tudja mikor indultak el falujukból
és úgy ügették át az egész éjszakát.

Gödrös országuton botladoztak a sötétben,
míg aludtak a tanyák, a mezők, a fák.
Nem hallották a tücskök, a madarak dalát,
csak a messzi csillagok ragyogtak az égen.

Nem tudták: merre mennek s hogy kanyarog az ut
csak egyre messzebb jártak az alomtúl.
Pofájukon a zabla, nem volt gondjuk azontúl.
Lovacska nem tudhatja, amit a gazda tud.

Tegnap ilyentájt még oly mélyen aludtak,
álmodtak egy napsugaras, dús legelőt,
s érezték, az ifjú zabolátlan erőt,
nyeritve ficánkoltak s a Tiszában usztak.

S most gombás lábaikkal, oly fáradt, öregen
vonultak a fekete országut porában,
falujuktól a hetvenedik határban
s ki tudja meddig még, a világ végtelen.

Mire megvirradt: rájuk köszöntött a város,
a flaszterkő visszhangzott patájuk alatt.
Bambán bámulták az égbenyuló falakat
s körülöttük mi sem volt tiszta és világos.

Se messzeség, se földek, se poros ut, se árok,
oly idegen, gyanus és különös világ:
se hajnali madárdal, se utszéli fák,
se himbáló vetések, se lepkék, se virágok.

Kövek, csak kövek s furcsa falak az égig.
Hervadtan cammognak s riadt a szemük,
baljós sejtelmek kötekednek velük
s úgy hallgatják az autók éles tülkölésit.

S így eljutnak az utolsó stációhoz,
átcammognak a vágóhíd kapuján.
Öreg fejük álmosan lóg s bután,
mint halálra itéltek állnak a bitóhoz.

Egy vad legény nyakukat a magasba húzza,
lábukon is élesen szorul a kötél,
most érzik csak, testük is milyen ösztövér:
nincs, ami izmukat erőre sarkantyúzza.

Remegnek, fujnak, meleg vért szimatolnak,
szemükben dermedt halálos félelem,
lelkük még legel a harmatos gyepen,
egyszer csak érzik vad ütését egy taglónak.

S megszédüve erőtlenül lerogynak,
utolsó tekintetük oly könyörgő, szelid.
Kidülledt szemükben vádolnak könnyeik:
egy életen át szolgáltak, huztak, robotoltak

s most: a világ, az ember nem kegyelmez nekik!

1925

Egy furcsa dallam buggyan föl olykor és váratlan
lelkem sötét tavából és búg, zümmög, vonít,
mint vadember sírása, vizek fölött egy kajakban,
kit a magány s a rémület énekre bolondít.

Fájdalmas, különös zengés: a bánatok éje
zokog a csillagokhoz, lélek veri az eget,
mint mikor a villámok hasító ekéje
fölgyujtja az iromba fekete fellegeket.

Fölsír ez a dallam mezők mentén is: ragyogásban,
ha pacsirták trilláznak, s tücsök-tarló hegedül.
Fölsír erdőkben, utakon, a hegyiszél dalában
s az égen, mikor a vadmadarak csapatja repül.

Anyám szívéből is hallottam e dallamot bugni,
ha verte a gond és feldulta kétségbeesés.
A paraszt bújában is vinnyog, hogy látja vonulni
az ártó vihart s termését legázolja jégverés.

Él ez a dallam szelíd völgyekben, s gleccserek ormán,
csakúgy zeng Laczházán, mint a messzi Kalkutta
fölött,
egyszer borong és morajlik, vagy hosszan eldohog
mogorván
s tilinkózik is, mint pásztor a helvét hegyek között.

Zsidók és négerek mormolják, cigányok, eszkimók
éneklik,
a sivatag vadjai üvöltik, félelmes, vak éjjeken.
Így hullámzik ez a dallam, így zúg tengertől tengerig:
zümmög a levegő, a föld, az egész világegyetem!

Ki tudja, hol csendült föl s merről ez az ének?
Örök magányában Isten sirhatta talán?
S azóta bolyong borongva ez a muzsikáló végzet:
a vadak, madarak, költők s a gályarabok dalán...

1925

Mint ősregék nemes, deli királya,
Úgy kél a nap a kék hegyek mögött,
És messze fénylik tündöklő talárja,
S megáll a legmagasabb hegy fokán,
Hogy széttekintsen országa felett
S az élet szent tüzével homlokán,
Megáldja az ébredő népeket
Fénylő karokkal, tündöklő szemekkel.
A völgyek fölött virrad, jön a reggel:
Ragyog a nap!

S a földeken a harmatos vetés,
Mint gyémántszőnyeg szikrázó, mesés,
Az országut, mely messze kanyarog,
A távolban, mint fényfolyó ragyog.
A nyárfák vert ezüstje messze ég,
Aranylanak a karcsú jegenyék,
S a parasztkunyhó, ha dühöng, ha vén,
Minden ablaka csupa diadém,
A kert sövénye, a duc, és az ól,
Mint tündérhonban valahol,
Úgy szikrázik a rózsás ég alatt:
Mert kél a nap.

És ő nagyon sok kincset pazal:
Arany itt minden csöpp szalmakazal,
Arany a föld, a levegő, a távol,
S arany kél minden parányi kalászból.
Mit áldott fényében himbál a szél,
Arany a terméskő, a nyers acél,
Arany a víz, a kagyló és a hal,
S arany a sötét, gyászos ravatal.
Ha az ablakon át
Tűzsugarakkal fon rá koronát
A nap.

És ő a legdúsabb adakozó,
Az elnéző, a jó,
Szivében, amely úgy lángol, lobog,
Ki tudja hány költő-szív dobog,
Ki tudja hány megváltó, bölcs barát,
Kormányozza felénk akaratát,
Ki tudja hány szép angyali cseléd
Fordítja hozzánk sugaras kezét,
S hány égi bányász ás és váj örökké
A mennyei hegyekben odaát,
Hogy aranyát
Ne kelljen nélkülözni többé,
Mert két kézzel dobálja ránk,
A kincseit, mi mennyei atyánk:
A nap.

Reggeltől estig pergeti, szitálja
A gyöngyöző fényt, drága életet,
S tán ujjong fönt s a mélységbe kiáltja:
Nesztek arany! Emberek éljetek!
Nektek gyüjtöttem, balgán fukarkodtam
S az egek minden kincsét összeloptam.
Pörlekedtem, dulakodtam érte,
S kést döftem az ős Idő szivébe.
Megöltem értetek, hogy kincsét elvehessem,
Hogy fölöttetek hatalmam lehessen
S magamhoz szivtam mindent, ami élet,
Hogy itt az égen egyedül én éljek,
S legyek az Úr a mindenség felett
És birjam mind a termő tüzeket
Sok millió éve, így harcoltam én
S így lettem a világ Ura: a fény!

S a gazdagságom mind nektek adom.
Éljetek hát e messzi csillagon,
Egymást szeretve, testvérek gyanánt,
Mert e g y volt a mi dajkáló anyánk:
A végtelenség, a szent végtelenség,
S az űrben együtt vagyunk: a család.

– Ó, drága nap, te áldott égi csillag,
Ki elnézed mi gyarlóságainkat,
S szemet hunysz minden bűneink felett
S nem büntet végtelen arany kezed,
Te légy a példánk, ha az ég alatt,
A vérözön is egyszer elapad,

S tanitsd ki a háborgó népeket,
Hogy testvérek vagyunk és egy kenyéren élünk,
S ahogy adod, úgy elveheted nekünk,
És mondd, hogy többé nem hunysz már szemet
S a rossztól elvonod a kenyeret:

A messzi kék hegyek mögött
A nap aranytalárba öltözött
S mint a világok királya
teli kezekkel
az aranyesőt szitálja.

Megvirradt, reggel van, reggel! . . .

1925

Mint óriásra nyílott sárga tearózsa
a hold az égen s felhők közt bujdokolva
illatot permetez, aranyfényt szitál ma
a júniusi éjre s pünkösd hajnalára.

Ragyognak a hegycsúcsok, égnek az utak,
míg a vadnyulak alusszák mély álmukat
a sötét vetésben s csipkékbe öltözik át
a föld: csupa harmat, csupa szín és virág.

Pünkösdi rózsák, szegfűk és friss violák
tarkázzák a kerteket s a mesgyék sorát
vadrózsák szegélyezik s dús bokraik alatt
fészkelnek a fáradt mezei madarak.

Országutak mentén és temetők mögött
virítanak az árkok, a zsombékos rögök,
s a vándorok kakukfüves ágya is szagos
és fölöttük az ég holdfényes, csillagos.

A jó Isten is virraszt, muzsikál a csönd:
a Napot aranyozza most nekünk odafönt,
s forog, pörög a Föld, nagy mennyei tengelyén:
mint egy mámoros, bokrétás, gyönyörű legény.

1926

Zenitjén lángol a Nap, fényben csillog a világ,
a városok ragyognak, az erdők zúgnak, dalolnak,
messze zödelnek, s a folyók, patakok, tavak
tükröznek, halak ficánkolnak, madarak repülnek.
Augusztusban mosolyog a föld, terhesen, kövéren:
és sok-sok ezer ember éhes!

A gabonát learatták, a magtárak megteltek,
a cséplőgépek elzúgtak, üres szalmakazlak
tornyosodnak a tanyák körül s halmok,
dombok, hegyek magasodnak: rozsból, búzából,
és sok-sok ezer ember éhes!

Elvégezték a munkát a dolgozó seregek,
a föld, a felhők, a nap is, meg a szellő
érlelték, ringatták a kalásztengert,
s bőséggel árasztották el a kolduszegény
tanyák, falvak, községek határait,
nehogy inség fenyegesse a népet, s mégis:
sok-sok ezer ember éhes!

Kövér és sovány legelők sikjain gulyák,
zöld halmokon birkanyájak felhőznek,
pocsolyás réteken disznócsordák gőzölnek
s a tarlókon fehér ludcsapatok

szemelgetik a szerteszórt gabonát.
Tavak és kis folyók hátán kacsák uszkálnak
vidáman, sűrü rajokban:
és sok-sok ezer ember éhes!

Napos lankákon piroslanak és zöldelnek
a szőlők, a fák terhesen állnak, lehajló ágaik
mutogatják a kövérre hízott gyümölcsöt:
almát, körtét, szilvát, barackot s éretten
dagadva, sűrü indák alatt gugsolnak a dinnyék:
és sok-sok ezer ember éhes!

És mozdulatlan a tőke, vaspántos szekrények mélyén,
egymásra halmozva, szépséges rendben
hevernek a kis és nagyhasu bankók:
a tizesek, huszasok, százasok, ezresek.
Így szunnyad a pénz, csomag csomag hátán,
s vászonzacskókban az új ezüstpengők:
minden dolgok lelke, hajtóereje s dinamikája:
és sok-sok ezer ember éhes!

Sok-sok ezer ember éhes,
gyötrő kinban vergődik, tehetetlen lázong,
önlelkét marcangolva, s hervad a rög felé,
és a szemük lát s tudják, hogy van minden:
kenyér, hús, gyümölcs, pénz,

a munkához erő, a teremtéshez akarat,
építeni föld felett és föld alatt.
S kérdik, ki áll útjukban, hogy élhessenek,
dolgozhassanak? S kutatják, hol a hiba, hogy:
sok-sok ezer ember éhes!

Hol a hiba e könyörtelen rendben,
hogy erejük teljében éhen kell veszniök?
Lázong, reszket a lelkük s öklüket rázva
ordítják, ma még a kopár falak között:
Minden van, minden: pénz, föld, gabona, jószág!
s mégis sok-sok ezer ember éhes!...

1930

Sose nézik a hajnalodást
s nem látnak csillagos eget,
csak feketeséget, vakulást:
kőzetet, földet, port, szenet.

Sose látják a delelő napot,
szél sem cirógatja arcukat,
a trillázó pacsirta dalok
sem lelnek hozzájuk utat.

Komor mélység a süket hazájuk,
fénytelen éj és feketeség,
nincs ott mesgye, nincs országut,
se kéklő ég, se messzeség.

Évezredes szénfal előttük,
fölöttük sziklás baldachin,
őserdő mumia a földjük
s úgy állnak zordon ágain.

És furják, fejtik szakadatlan
a szénné dermedt ős vadont,
hogy zugjon a gép s a kazán forrjon,
mely messzi távolokba ront.

Így birkóznak és csatáznak értünk
a föld gyomrában, mialatt
mi fényben és tavaszban élünk:
virágos tájon, hűs lombok alatt.

Legyen áldott a bányák népe,
munkájuk életet teremt,
fölöttünk a nap sugárzó fénye
s ők értünk égnek odalent!

1930

Este még tél volt: hó, köd és hideg,
s nem tudtam örülni semminek,
az ég komor volt, vak és naptalan
s a bú leplébe burkoltam magam.

Ha élni kell, éljek csak így: belül,
mint hernyógubó, személytelenül,
s a vad világból ne érjen felém:
se hír, se jaj, se hang, se fény.

Így vezetett az ösztön, vitt a láb,
vakon tapostam az utcák sarát,
míg hazaértem s fekhelyemen
elnyultam, mint kihült tetem.

S reggel, amire megnyílt a szemem,
tündökölt a nap az ablaküvegen,
ragyogtak a háztetők s felettük az ég,
mint Braziliában, olyan tiszta, kék.

Lent mosolygott az utca, lüktetett,
cirógattak a játszi, langy szelek,
szimatoltam a mezők illatát:
tavasz vonult most a városon át.

S ki tudja hova, merre ügetett,
hol fog megállni, hol ver gyökeret,
hol bontja ki virágos lobogóját:
Merre az a föld, az a táj, az az ország?.

1930

AFRIKA

Fiam „Őserdőben" című képéhez

Engem is húz, vonz a vágy polipkarjával
Afrika földje: a dzsungelek ős vadona,
s repülnék a vadmadarak csapatával
csillagos éjszakákon, messze, amoda.

Bozótok és nádasok mentén meglapulnék
ott oroszlánlesben, mikor világít a hold
és langyos tóban, amely zöld, vagy azurkék,
fürödnék mint magányos vizikobold.

Sátrat is vernék ágakkal, levelekkel,
moha lenne az ágyam, párnám friss vadvirág,
erdő és tengerzúgás ébresztene föl reggel,
mint valamikor az első nomád királyt.

Majmok strázsálnák körül a birodalmam,
fölötte felhőznének a színes madarak:
flamingók, papagájok és kolibrik rajban,
vén fák koronáin s rejtelmes csalitok alatt.

S ott én a vadakkal, madarakkal, a fákkal,
úgy olvadnék egybe, mint napfénnyel a táj,
s egy négerlány legyezne sűrű pálmaággal,
míg előttem legelne a tarka zebranyáj.

Messziről egy szudáni dal bugna el hozzám,
illatözönben zsongna a bágyadt vidék,
a dzsungelben horkolna a puma és oroszlán,
s lángolna fölöttünk az afrikai ég...

1930

Ember, most nyujtja, kinálja feléd,
az áldott anyaföld: millió kezét.
Millió kezében zizeg, zeng a kéve,
bele az inséges, nagy végtelenségbe.
Aranykazlak gyülnek sürün, messze, végig:
a tenger partjáig, az ég pereméig
s a nap beragyogja, nyári mosolyával:
kenyeret oszt a föld millió karjával.

Éjjel és nappal úgy szórja, dobálja,
a kövér vetéseket garmadába,
alig győzik a legények, a lányok,
ezt a gazdag és kenyérbő világot.
Telnek az udvarok, a magtárak, pajták,
rozson a barmot is legeltetni hagyják.
Ó, ki mondja még itt, hogy a kemény télben,
egy árva ember is elpusztulhat éhen.

Dalol az öröm és trillázik az élet,
jöjjetek koldusok, robotosok, vének:
szedjétek a kalászt a rónákon végig,
pirosló hajnaltól fekete éjfélig.
És ahány kunyhó csak inségesen ásít:
teljék meg búzával színültig, rogyásig,
tüzes nyári égen mennyei madárdal:
kenyeret oszt a föld millió karjával!

Ha zsellér, ha béres, ha futóbetyár,
az életjussán, mind kenyérre vár,
a derék föld egyformán, verejtékért adja,
meg is váltva azzal minden szolgafajta.
Vegyétek, szedjétek, gyámoltalan népek,
ez a ti búzátok, ez a ti vetéstek,
vegyétek, szedjétek, most dobálja rátok:
millió karjával az édesanyátok!...

1932

NAGYBÁBONY*

Félszemmel a nap még télen is idenéz,
s a csorda itt fénylő füvet legelész,
a dombok meg, mint mesés gyémántos hegyek
a mélységes égbe belefénylenek.

A völgyben – mely mint vert arany ragyog –
villódzanak a kunyhó-ablakok
s a két torony a fák közt oly szerény:
vigyázva áll, mint őrszem a helyén.

Ők strázsálnak az öreg Bábony felett,
halált jeleznek, vihart, tüzeket,
a kongásuk is pihenésre nógat,
s hivogatón int a messzi csavargónak.

Egy szelíd ér a falu közepén,
mély medret vájt a régi út helyén,
s a horpadt hidak, mint áldott kezek:
ölelik egymáshoz a népeket.

A falu alján, akácok tövén,
hol illatoz a zsálya, a kökény,
kopjás fejfák és sírhalmok alatt
porladnak az ősök hallgatag.

* *Rudnay Gyula, kiváló festőművész nyáron ott festette a népszerűvé vált bábonyi tájait.*

S az árok szélén, hol a szél bejár,
ott pihen Patkó, a híres betyár,
a pandur meg, pár lábnyi távolabb
szövi a föld keblén az álmokat.

Itt muzsikálnak füves hantok felett,
a zengő méhek, zümmögő legyek,
a pókok meg, a prédára lesők,
behálózzák a vén kis temetőt.

S a temetőn túl: élet, fény, derű,
illan és oszlik bánat, keserű,
víg nóta harsan, mosolyog a táj
s tündöklő legelőn hancúroz a nyáj.

1932

AKÁR A FLAMINGÓ

Krúdy Gyula emlékének

Akár a flamingó, aki színesen kimagaslott
az ingoványból, s rangosan botorkált egyedül,
olyannak láttalak, mikor az ég csücskén hajnallott,
s te róttad az utcát halkan és nesztelenül.

Céllal ballagtál-e? Ki tudja? Fejed oldalra billentve
álmodott, s nem éreztél bronchitiszt, se fagyot,
csak ballagtál s virrasztottál rejtelmesen merengve,
mint a hunyorgató, távoli csillagok.

Úgy fájhatott az életed, a baljós, a nehéz,
hogy nem tudtál pihenni, s már messze tünt a nyár,
lelked szárnyalása csak éjfélben volt merész,
ha már nem nyüzsgött az élet s a nap is bujva járt.

A vadmadár is így vonul alvó tájak felett
az éjszakában, gyilkos vadászok elül,
bátrabban krugat így síró, vagy harsány éneket,
ha biztos az utja, s nem retteg, csak repül, repül.

Te is így vándoroltál örök országod elébe,
kerülted az élet fényét, harsogó viharát,
hajnalban bévetted magad vadonod sürüjébe,
s úgy köszöntél a világnak: – jó éjszakát!...

1935

Merre kiáltsam, hogy ne még, ne még,
Ne hunyja le még látó, két szemét.
A mindenség e komor csillagán
Ő volt az élet gyümölcse a fán,
Ő a vetés, az inség mezején,
S a szolgaság völgyében: a remény.

Mint néma erdőn, ha fölsír egy madár,
Mintha csak erdősírást hallanál,
Mint pusztákon a förgeteg, vihar,
S azt hiszed isten hangja zúg, rival,
Ha ő dalolt, a messzi tájon át:
S zúgatta millió ember bánatát.

Lelke a mélység bús hárfája volt,
Vigaszt, hitet és szent igét dalolt,
Testén érezte Krisztus öt sebét
S a mártírok akasztó kötelét,
S éjféli órán: – ó szörnyű lidérc
Meglopta álmát hóhér, és pribék.

** Ez a vers annak a szomorú hírnek volt a visszhangja, hogy a proletáriátus nagy költője haldoklik.*

Értünk ki sír, ha lehunyja szemét?
Ki méri értünk össze fegyverét?
Ki strázsál fároszként a vártán
Szent Bertalan zord éjszakáján?
S ki jár előttünk, mint a pásztor,
Ha ő lehull az életfáról?

Merre kiáltsam, hogy ne még, ne még!
Ne hunyja le még áldott két szemét,
Virradjanak rá sok szép reggelek,
Ringassák álmok, langyos tengerek,
Ne lásson aszályt, borut, hervadást,
S érjen meg végre egy szent aratást!...

1936

ELFOGYÓ ÁRNY

Mária lányomnak

Mint lombtalan, öreg fa, amely magában áll
és szúrágta törzsében gubbaszt már a halál,
úgy állok én is immár, túl életem delén:
ötvenedik nyarammal, oly kopár feketén.

Fölöttem tündöklik és csodákat gyujt a nap:
virágot, lombot, búzát nyit-bont az ég alatt,
s hidegen állom immár tüzének ostromát,
lelkemből nem hajt többé rügyet, lombkoronát.

Állok kopáran, búsan, illat, fény közepett,
s nézem a körülöttem felszökő életet,
vagyok szomorú emlék a multból, s idegen
tekint felém mindenki, közönnyel, hidegen.

Hárfának jó még ágam, a szélnek, hogyha száll,
zúgó dühével vakon is mindig rám talál,
komor, ijesztő nótánk a messzibe remeg
s futnak előlünk: vadak, madarak, emberek.

Elfogyó árnyként állok az élet fövenyén
s hogy mégegyszer viruljak? Ó, nincs arra remény,
de tövem alján él már két hajtás, zöldelő
s míg én korhadok meddőn: a két sarj egyre nő.

Vigyázom, óvom őket, fagyok, szelek elől
s ha törzsem majdan egyszer megtörik és ledől,
virulva hajt az égnek a két kis oldalág
és messzire megszépül velük a pusztaság!...

1936

EGY KÖLTŐ HALÁLÁRA

József Attila emlékének

Nem változott itt semmi, amióta mélyen
pihen porod az anyaföld ölében.
Szellemed az időkbe s a szívekbe vésve,
ott állsz immár a nagy Úr közelében,
s járod a mühelyét, melyben kilesheted
miként születnek nála az ős énekek,
hogy csordulnak ki lelkéből a tündérmesék,
miktől olyan csillagos éjszaka fönt az ég.

Most vele énekelsz már és ha netalán
a rím nem tisztán csedülne dalán,
javítgatod úgy, mint hajdan idelent:
ha költő versével nálad megjelent.
Most már a Mestert hallgatod s ez alatt
szívedben ujabb versek is fogamzanak
s nem csodálnám, ha egyszer egy boltban itt
meglátnám könyvben új mennyei dalaid.

Mert, aki költő: túl életen és halálon
mindig csak dalol, zümmög a világon,
testetlen száll, mint a szél és az orkán,
egyszer kigyulva, máskor meg mogorván,

de el sohsem múlik, vándorol, hazajar,
hol teremtő énekel, ha csillagot kalapál.
E hant és e kő is jelképezi csupán,
hogy költő vendégelt itt hajdan Pest-Budán.

Így vendégelt Dávid Király is hajdan.
Jeruzsálem földjén, emberi alakban,
Weimarban Goethe és Madách Sztregován,
Párizsban Verlaine: a szegény Lelian
és Heine is, kit milliók sirattak,
s keresztények, zsidók egyként megtagadtak,
ki élve s halva is száműzött, hazátlan
s porai is csak vendégek idegen hazában.

A költő bizony nem e világból való,
ahol bünhődik a nemes és elbukik a jó,
hol fegyverrel osztanak sorsot, igazságot,
s vérrel öntöznek búzát és virágot
hol az erdők remegnek mind e földi tájon
s a madár is ritkul, nem fészkel az ágon
s hol halódik az ének, a gondolat, a fenség,
de a költő földi nyoma mégsem múló emlék.

Mert dalai itt zugnak, mint utjában a szél,
nem tudni hova tart s honnan, ha utra kél
csak zsong és dudorász az országutakon,
s titokzatos vándorokat kisérget nyomon,
akik nyomtalanul eltünnek e világban itt,

csavargók és halászok éneklik dalait,
gályarabok zengik, s így lázong, lobog
a költő időtlenül, s ha nem is jelzik oszlopok
haló porát, s ha el is felejtik korok:

hallják itt a költő lélekharangjait!...

1938

NYÁRUTÓI DÉL

Képes Gézának

A jámbor falvak, dúsan zöldelő fák közt
lapulnak, de riadoznak a kis udvarok,
ha idegen, vagy koldus csavarog
a házak mentén s az ebek hada felugat,
láncok csörögnek, dühükben harapják a kapukat
és gyűlölet üvölt a vad kutyák szivén,
mert gyanús koldustarisznyával, aki 'mén
s megbolygatja csendjében a néma falut.

Ám, ha a dél muzsikál s a mennyei béke zenél,
fény és derű hullámzik itt mindenen:
a kertek dalolnak s a házfedeleken
a Nap nevet, s kémények füstje feketél,
az ebédek ingerlő, friss illata ring
s a szegénység egyszerű ízei szállnak
a földek felé, ahol kapálnak, kaszálnak
s a harangot is meghalják odakint.

Kalaplevéve, kövér, öreg fák árnyékában
üdvözlik ők jámboran a delet
s várják az igyekvő cselédeket
a lángoló és termő határban.
Kéklik az ég s egy raj fecske cikáz,

a távolban egy nyúl neszel és vigyáz,
a szekér oldalán a lovak abrakolnak
és körülöttük zümmög a dongó, a légy,
s míg a többiek a leves fölé hajolnak
a gazda lennyisszant néhány kenyérkaréjt.

Egy-egy hűs szelecske is átsurran a fákon,
mozgatja a lombokat, legyezi a pihenőt
s a verejték szárad, míg az égi legyezők
hűsítik a dolgozó népeket s barmokat e tájon,
Mert jóságos az Ég és áldott a Nap, amely rátűz
a barna rögökre, ahol kisarjadt az Élet,
áldott a Nap, amely most gondot, szegénységet elűz
és kövér kalásszal borítja a határvidéket.

Így dobban össze: a Föld, a Nap és az Ember
szíve egy akaratban, mert az élet csak így örök,
ezért a munka és verejtéközön,
ezért a dal s a jókedv délben és reggel.
A gyermekcsemeték is növekednek sorra:
a puszták, falvak és kis tanyák helyén
s az egek pásztora vigyáz a jázminbokorra,
de a madárra is, mely fütyül a jegenyén.

Így ömlik el a béke, a munka és áhítat
minden földeken, mert jól tudja sorsát a nép:
törvényt, eszmét és hatalmat sem vitat
s fölöttük a remény szelíd csillaga ég.
És arra gondolnak, hogy az életük

csak simán folyjon, mint medrében a patak
vagy mint nyári szél a lombos fák alatt,
mert két kezüknél úgy sincs egyebük:
S csak jégverést, aszályt és háborút nem akarnak!

1938

MÁJUS ELSEJE*

Palágyi Lajos emlékének

Ilyen májusod nem volt még, magyarom!
Amerre nézel, minden csupa rom,
A városok, mint lenge kártyavárak,
Összeomlottak csúful a világnak,
Vak ablakok, bedőlt kapuk s falak
S ki tudja, hogy a törmelék alatt
hány élet hült ki s vérzett el, szegény
anya és gyermek, ifju lány s legény.

Ilyen májusod nem volt még, magyarom!
Hazád fölött zokog az irgalom.
Üres tanyák, aklok és a nyájak
ki tudja, milyen messzi tájon járnak
s az üres szelek fütyürésznek busan
a kifosztott, koldussá vált falukban:
Se ló, se kocsi, se barom, se jószág,
sír itt a mezítelen nyomorúság.

** A felszabadulás utáni első május elsejét Nyiregyházán töltöttem s ott írtam e verset, melyet a város hivatalos ünnepségén szavaltak s röplapokon szétosztottak a nép között.*

Ilyen májusod nem volt még, magyarom!
Seregeid keleten s északon,
zord hómezőkön, almaföldeken
véreztek el, olyan reménytelen.
S nem tudja senki, hogy miért? Ki látott
ily botorul fegyverért letenni a szerszámot.
Tüzben és lőporfüstben menetelni
S korai sirt idegen földben lelni.

Ilyen májusod nem volt még, magyarom!
méneseid idegen országutakon,
igákba hajtva, pusztáidtól távol
baktatnak ki honunkból s a világból.
Mindenkor átkunk volt: a labanc s a német
mindig szomjazott magyar vért, verítéket,
de soha oly galádul nem rántott a mélybe,
mint most a pusztulásba, szegénységbe.

Ilyen májusod nem volt még, magyarom!
emberhiénák prédája volt a hon.
S az új labancok, zsákmányra éhesen
tort ültek az elalélt nemzeten,
s a gondviselés mégis úgy akarta,
hogy ne boruljon vak éj a magyarra,
támadtak szabadító, hősi népek
s elüzték földünkről az ellenséget.

Ilyen májusod nem volt még, magyarom!
lélkendezünk most a diadalon:
Szétverve, eltiporva, meggyalázva
vonul rendetlen rajban a briganti gárda.

Ágyú: talp nélkül, kocsi: lovak nélkül
s roncsok merednek ki az árokszélrül.
Hová lettek a Hitler-hadosztályok,
kik le akarták igázni a világot?

E hordákat vakság és téboly kergette
Sztálingrádhoz, a kaukázusi hegyekre.
Észak és Dél, Kelet és Nyugat
mind érezte kemény vastalpukat.
És most, mint a tavaszi hópelyhek,
sárrá váltak a germán regimentek.
S jeltelen porladnak e földön szerteszét,
vihar se zugjon róluk legendát, mesét.

Ilyen májusod nem volt még, magyarom!
szabad vagy újra s minden rabszolga-nyom
elmosva, s most fegyverbe, aki nem pulya,
te vagy a sorsod lendítő ura.
Szorítsd a fegyvert, s aki megbolygatni bátor
irtsd ki a földről, az egész világból,
Szabadságod fénylik harmaton, csillagon:
Ilyen májusod nem volt még, magyarom!

1945

Mint fehér felhő: foszlós és úgy rózsállik a héja
jó, ízes kenyerünknek s olyan illatos,
mint a mezők virága, mint a vadon termett ménta,
ha az ég hajnalban rájuk harmatoz.
Friss búzakenyér!... S már aranyfényre gyúlva
látom a zizegve ringó, szőke vetéseket
s bent sűrű tövük hűsében a fürjeket megbujva,
amint fészkelnek és fiókákat keltenek.

Csak úgy rajzanak a képek!... Hogy asztalom közepén
az illatos, lágy kenyér itt kínálja magát
s azon tünődöm: hány asszony, lány és legény
aratta, csépelte vidoran a tenger kalászt,
bár izzott az ég s a föld csak úgy perzselt
s a szúrós tarlók sebeztek talpat és bokát,
úgy lesték sóváran a hűs estet, kora reggelt,
hogy ne gyötörje őket már hő és szomjuság.

Nehéz és nagy út volt, míg a búza csöpp magja
kalászba szökkent, barázda sirjából a napon
s úgy itatta az éj és a hajnal harmatja,
ha esőtlen szikkadt s leájult szomjasan.
És hányszor remegtek a falvakban a lelkek:
csak jégverést ne hozzon a határra a vihar
és reszkettek a fák, a házvégi kertek,
ha csattogott a villám tüzes ostoraival.

És hogy szorongtak hajdan a földtelen népek:
a napszámos parasztok, a részes aratók,
csak el ne pusztuljanak künn száron a vetések,
mert nem gyüjthetik be akkor a télire valót,
s az inség bezörget kapun, ablakon és ajtón,
mint vad téli szél... és sír a sok kis cseléd
s a nyomorúságszülte keserű fájdalom
megveszejti az ember lelkét és eszét!

Azért szegi meg ma is még oly áhitattal
a falu népe minden új kerek kenyerét,
mert nem felejti: mennyi verejtékkel, sóhajjal
nyujthatta feléje két kérges tenyerét.
S most előttem is rózsállik s betölti szobámat
a friss kenyér, az ingerlő, illatos,
mint a mezők virága s mint a vadontermett zsálya,
ha az ég ezüst hajnala rájuk harmatoz...

1949

NEM RÉVÜLÖK A TÁVOLBA...

Nem révülök a távolba, túl e határokon
új hont keresni, van nekem hazám,
úgy serdültem, nőttem a felföldi homokon,
mint a tölgy, az akác vagy a csalán.

A gyökerem oly mély itt, hogy ki nem téphet:
se vihar, se tűz, víz, se földindulás
s ha vadvirágos réten el-elheverészek
illata bódít, mind a bor és oly csudás

játékosok a felhők... és a nyári ég
Délibábot tükröz, s úgy száll fölöttem el
s az aklok, gulyák szállanak, lebeg a vidék
s a szellő is pásztor meséket lehel.

A távolban meg parasztlányok kaszálnak
lucernát s egy kis tanya körül
galambok keringőzve szállnak
s a nádas fölött riadt fogoly-csapat röpül.

Mégis oly mély a csend az egész vidéken:
a nyájak legelnek, a sűrü vetés sárgul,
s ha az esti csillag földereng az égen
dalolva vonulnak a lányok a határbul.

S mindez fogva tart: a föld, a szó, az ének,
a nyíresek, a lankák, a szilvafás tanyák,
hol a nóták teremnek és a mesék érnek,
míg a komondor és a hold őrzik az éjszakát..

1954

TARTALOM

Néhány szó magamról 7

Éjféli csöndben 15

A handlé 16

Pipacsos mezőn 18

Anyám 20

Az utca fia 22

Forradalom 24

Február 27

Aszály 29

Amit a kalászok beszélnek 31

Ősz 33

Novemberi éj 35

Csavargó dal 37

Hazamennék 39

Pacsirtadal 40

Ölemben ülsz 42

Kicsi kezed 44

Kis anyjukom 45

Alszik 47

Én virrasztok 48

Aki sápadt 49

Néhány arasznyi 51
Tavaly 52
Házunk előtt 54
Hárman vagyunk 55
Öklömnyi ember 57
Kapálom a kertet 59
Várom a vihart 61
Vadásznak az urak 62
Legyen hát csönd! 64
Ki állhat útjába? 66
Üzenet 68
Nagy terheket viszünk 70
A vigalom napja 72
Ködös reggel 74
Júliusban 76
Reggel korán 77
Pirosló kövek 79
Májusi est 81
Zápor után 83
Vak vitézek 84
Tanyai lány 85
Lepihenek 86
A kaszálón 88
Ős fákon át 89
Tavaszi szél 91
A magyar faluk 93
Földeken 95
Beszél a föld 96

Elégia a madarakról 97
Emile Verhaeren 99
Farkasorditó éjszaka 100
Öreg malom 101
Kivül a vad világ 102
Most, hogy kikezd a szú 104
Ha tudnám 106
Fiam sirjánál 108
Testvér, ki utánam jössz 110
Négy öreg úr 112
Vörös vitéz 114
Piros csillag 117
Ne hervasszon az élet 118
A munkanélküli 119
A földeken 121
Találkozás a Tavasszal 123
A rénszarvas 125
Könyörgés a Naphoz 127
Téli hajnal 129
Az én életem 131
Az én öregségem 132
Egy szlovák bába emlékére 134
Petõfi 137
Ady-emlék 139
Tolsztoj 142
Hivogató 144
Rudnay Gyulához 146
Balga énekes 148

Délután 150
Őszi szélben vadmadár 152
Betegen a nyárban 153
Pávák 155
Két falusi lovacska 156
Muzsikál a végzet 159
Napfölkelte 161
Pünkösd 165
Sok-sok ezer ember éhes 166
Áldott legyen a bányák népe 169
Tavaszvonulás 171
Afrika 173
Kenyeret oszt a föld 175
Nagybábony 176
Akár a flamingó 179
Gorkij Maxim 180
Elfogyó árny 182
Egy költő halálára 184
Nyárutói dél 187
Május elseje 190
Kenyér 193
Nem révülök a távolba 195